

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ДЕМ'ЯНЧУК АНДРІЙ ЛЬВОВИЧ

УДК 94:[726.03:272-9](477.8)"17/20"

**САКРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.:
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ**

07.00.01 – історія України

07.00.02 – всесвітня історія

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора історичних наук

Львів – 2025

Дисертацією є монографія.

Робота виконана на кафедрі новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка.

Науковий консультант: доктор історичних наук, професор
Сухий Олексій Миколайович,
завідувач кафедри новітньої історії України імені
Михайла Грушевського Львівського
національного університету імені Івана Франка

Консультант від РКЦ: ліценціат канонічного права Католицької Церкви,
о. канонік **Гримський Владислав Карольович**,
канцлер Львівської архідієцезії Римсько-
Католицької Церкви в Україні

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Литвин Микола Романович,
завідувач відділу «Центр дослідження українсько-
польських відносин» Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича Національної академії
наук України

доктор історичних наук, професор
Пилипів Ігор Васильович,
професор кафедри історії України і методики
викладання історії Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника

доктор історичних наук, професор
Яців Роман Миронович,
завідувач кафедри художнього дерева
Львівської національної академії мистецтв

Захист відбудеться 28 жовтня 2025 р. о 14.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.12 Львівського національного університету імені Івана Франка (79000, Львів, вул. Університетська, 1).

З дисертацією (у вигляді опублікованої монографії) можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79601, Львів, вул. Драгоманова, 5).

Реферат розісланий 27 вересня 2025 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат історичних наук, доцент

О. П. Целуйко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дослідження історії сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII–XXI ст. є *актуальним*, в час, коли Україна продовжує відстоювати свою національно-самобутню, європейську історію і культуру від ворожих зазіхань російського агресора. Нині, в період віроломного широкомасштабного вторгнення російських військ 24 лютого 2022 р. в Україну важливим є збереження сакральних пам'яток від знищення, адже вони становлять велику історичну, культурну та мистецьку цінність. Над їх створенням у різні історичні періоди працювали відомі майстри – архітектори, скульптори, художники монументального та станкового малярства. З історії української державності відомо, що Київська Русь належала до країн європейського кола, мала тісні культурні, мистецькі та родинні зв'язки з європейськими країнами, зокрема з Польщею. Нині мистецька спадщина польського народу головним чином представлена в пам'ятках сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви в Україні.

Важливо зазначити, що 2025 р. минає 650 років від заснування на землях України Львівської (Галицької) митрополії Римо-Католицької Церкви, багатовіковий розвиток якої був нерозривно пов'язаний із меценатською підтримкою та сприятливими політичними та економічними факторами.

Із здобуттям Україною незалежності в 1991 р. кардинал Мар'ян Яворський, архієпископ-митрополит Львівський, виконуючи доручення Папи Римського Йоана Павла II, відновив в Україні структури Римо-Католицької Церкви, які були знищені в період радянської влади (1919–1939 рр., 1944–1991 рр. на східних, а з 1944–1991 рр. на західних землях України). У 1991–2008 рр. митрополит Львівський кардинал Мар'ян Яворський доклав великих зусиль для відновлення зруйнованих та побудови нових святинь у Львівській митрополії Римо-Католицької Церкви. Його Еміненція надзвичайно цінував сакральне мистецтво, дбав про його відродження та розвиток, зазначають близькі співпрацівники кардинала – митрополит Львівський архієпископ Мечислав Мокшицький та Львівський єпископ-помічник Мар'ян Бучек у своїх спогадах.

Знання історії розвитку Римо-Католицької Церкви на землях України та формування її сакрального мистецтва важливе для відтворення правдивої генези загального розвитку Української держави, її культурних та мистецьких цінностей. Цю думку поділяють і відомі вчені-історики, професор Кшиштоф Рейман та професор Олексій Сухий, наводячи у своїй монографії слова Папи Римського Йоана Павла II, святого Католицької Церкви, який вказав на шлях і традицію Римо-Католицької Церкви в цій частині Європи, як період від Люблінської унії (1569) до Європейського Союзу (1957). Становлення сучасної України пов'язане із європейськими цивілізаційними викликами, демократичними традиціями та християнськими принципами, які формувалися на основі етичних та естетичних християнських цінностей, закладених у наріжний камінь державотворення Київської Русі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова праця є плановою частиною науково-дослідної роботи кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка («Суспільні та націо-культурні процеси в Україні (кінець XVIII – початок XXI ст.)»; номер державної реєстрації: 0121U110240; термін виконання: 01.01.2021–31.12.2023 рр.); «Національно-політичні та суспільні процеси на українських землях в останній третині XVIII – на початку XXI ст.»; номер державної реєстрації: 0124U002328; термін виконання: 01.01.2024–31.12.2026 рр.).

Мета роботи – дослідити сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст. у контексті історичного та культурного розвитку.

Завдання дослідження:

- *опрацювати* історіографію та джерельну базу теми, здійснити критичний аналіз попередніх досліджень щодо сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви в Україні XVIII – початку XXI ст.;
- *встановити* історичні витоки та джерела інспірацій у римо-католицькому сакральному мистецтві; проаналізувати наукову спадщину святого Йосифа Більчевського з питань сакрального мистецтва й християнської археології;
- *дослідити* історичні умови розвитку Римо-Католицької Церкви та стан сакрального мистецтва на українських землях XVIII – початку XXI ст.; визначити основні періоди розвитку;
- *провести* огляд і аналіз основних пам'яток сакрального мистецтва – святинь Львівської митрополії, а також костелів Львова (1772–1939) і Києва (1797–1914);
- *ввести* до наукового обігу офіційну церковну документацію (декрети встановлення санктуаріїв відповідно до канону 1230 Кодексу канонічного права);
- *простежити* історію та культ чудотворних образів Ісуса Христа й Пресвятої Діви Марії у римо-католицьких святинях України;
- *представити* життєпис і культ блаженного архієпископа Якуба Стрепи та новітніх святих Римо-Католицької Церкви в Україні, висвітливши їхнє пастирське служіння та науковий доробок.

Об'єкт дослідження – сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст.

Предмет дослідження – історія сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст., огляд та аналіз пам'яток сакрального мистецтва, а також історичних праць українських та зарубіжних вчених, які досліджували ці пам'ятки.

Хронологічні межі дослідження визначені XVIII – початком XXI ст., оскільки саме в цей тривалий історичний час, що охопив різні періоди розвитку художньої культури, сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви еволюціонувало від зрілого бароко і класицизму до сучасних стилістичних напрямів.

Територіальні межі роботи охоплюють землі України, насамперед терени Львівської архидієцезії, на яких зосереджено найбільшу кількість пам'яток сакрального мистецтва означеного періоду.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Історія сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст. досліджувалася на основі *міждисциплінарного комплексного підходу*, що поєднав історичний, мистецтвознавчий, теологічний та культурологічний аналіз.

Специфіка об'єкта дослідження зумовила залучення допоміжних методів: теологічної інтерпретації сакральних символів, культурологічного підходу та мистецтвознавчого аналізу образної мови й стилістики пам'яток у контексті їх літургійного призначення.

Методи дослідження. У праці використано наступні методи: *історико-культурний метод* пізнання (за допомогою якого досліджено історію розвитку Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва у хронологічній послідовності). Виходячи з обставин фізичних втрат окремих пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України в різні періоди історії від XVIII до початку XXI ст., музеєфікації окремих мистецьких об'єктів або реставраційних заходів щодо них у дослідженні використано *науково-реконструктивний метод*, завдяки якому вдалося реалізувати відповідні наукові кваліфікації в цілісності та динаміці розвитку культурно-мистецького явища; *історико-порівняльний метод* (дав змогу визначити причини, наслідки та зв'язки між історичними подіями та соціокультурними явищами); *теологічний метод* (допоміг пояснити вплив церковних догматів на формування сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України); *іконографічний метод* (дав змогу проаналізувати іконографію та символіку сакрального мистецтва); *структурно-типологічний метод* (для дослідження пам'яток сакрального мистецтва: базилік, санктуаріїв та об'єктів культу – реліквій, чудотворних образів Ісуса Христа та Пресвятої Діви Марії); *метод наукового аналізу та систематизації* (дав змогу систематизувати та класифікувати пам'ятки сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України); *філософські методи індукції та дедукції* (дозволили проаналізувати процеси та події від конкретного до загального і навпаки). Використання методів *наукової інтерпретації* та *наукової реконструкції* (для встановлення первісного вигляду сакральних пам'яток, висунення наукової гіпотези тощо).

Наукова новизна. Наукова новизна отриманих результатів визначається комплексним підходом до розкриття теми, що поєднує історіографічний аналіз із залученням широкого кола джерел і матеріалів, частина з яких уперше вводиться до наукового обігу (давні рукописи, шематизми, декрети). Окрім архівних даних, важливими джерелами стали історичні праці та рукописи XIX ст., які містять цінну інформацію про стан Римо-Католицької Церкви й розвиток сакрального мистецтва означеного періоду.

У дисертації *вперше*:

- *опрацьовано* історіографію та джерела (понад тисячу наукових праць, давніх рукописів, шематизмів, монографій тощо), у яких представлені пам'ятки сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на українських землях XVIII – початку XXI ст.;

- *встановлено* історичні витоки та джерела інспірацій у сакральному мистецтві Римо-Католицької Церкви; проаналізовано наукову спадщину святого Йосифа Більчевського у сфері сакрального мистецтва й християнської археології (зокрема працю «*Archeologia chrześcijańska wobec historyi Kościoła i Dogmatu*», 1890);

- *досліджено* історичні умови розвитку Римо-Католицької Церкви та стан сакрального мистецтва на українських землях; визначено основні періоди розвитку;

- *проведено* історичний огляд і аналіз пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на українських землях XVIII – початку XXI ст.; розглянуто основні святині Львівської митрополії (національні та дієцезіальні санктуарії, базиліки, катедральні собори, костели, каплиці), а також костели Львова (1772–1939) та Києва (1797–1914). Сакральні пам'ятки класифіковано за їхнім значенням і статусом;

- *введено* до наукового обігу офіційну церковну документацію (декрети про встановлення санктуаріїв відповідно до канону 1230 Кодексу канонічного права), видані львівськими митрополитами.

- *простежено* історію та культ відомих чудотворних образів Ісуса Христа і Пресвятої Діви Марії та їхніх копій у римо-католицьких святинях України (*Salus Populi Romani, Madonna del Perpetuo Soccorso, Mater Misericordiae*, Ченстоховської, Милостивої, Зцілення Хворих, Ісуса Милосердного);

- *представлено* життєпис, пастирське служіння та культ визначних духовних осіб, які відіграли провідну роль у розбудові Львівської митрополії: покровителя Львівської архідієцезії, блаженного архієпископа Якуба Стрепи, а також новітніх святих – архієпископа Йосифа Більчевського та прелата о. Зигмунта Гораздовського.

Теоретико-методологічне значення дисертаційної роботи полягає у тому, що висновки і теоретичні положення, які обґрунтовані в дослідженні, розкривають синкретичну духовно-естетичну природу християнської доктрини мистецтва, враховують різні чинники, які супроводжували практику митців упродовж XVIII – початку XXI ст. та сприяють глибшому розумінню історичного розвитку сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що матеріали дослідження можуть бути використані при створенні нових навчальних курсів «Історія сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви в Україні», «З історії сакрального мистецтва Католицької Церкви: від витоків до сьогодення» тощо. Праця орієнтована на поглиблене вивчення історії сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви науковцями та фахівцями-дослідниками.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота представлена у вигляді монографії. Наведені наукові результати, висновки і підсумки підготовлені

самостійно. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, 80 % викладеного матеріалу належить авторові.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка, а також були викладені в доповідях на міжнародних наукових конференціях: «Етичні та естетичні цінності європейського мистецтва». *Scientific and pedagogical internship «Problems and process of reforming education in the field of culture and arts area in Ukraine and EU countries»* (November 4 – Desember 13, 2019) Włocławek, Republic of Poland; «Ранньохристиянські символи Ісуса Христа та їх значення». *International scientific and practical conference «Cultural studies and art: European development direction»: conference processing* (July 16–17, 2021) Riga, Latvia; «Образ Милосердного Ісуса та його копії у Львівській архієпископії Римо-Католицької Церкви». *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference* (October 29, 2021) Amsterdam, Netherlands; «Чудотворні образи Ісуса Христа та Пресвятої Діви Марії в Римо-Католицькій Церкві які мають надприродне походження» *V Correspondence International Scientific and Practical Conference «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities»* (February 17, 2023) Vienna, Austria; «Сакральне мистецтво України: творчий доробок Лева Дем'янчука» *V Correspondence International Scientific and Practical Conference «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences* (March 17-th, 2023) Vinnytsia, Ukraine – Vienna, Austria; «Римо-Католицькі Ордени та Згромадження в Україні». Матеріали XLVII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку. *Materials of the 47-th International Scientific and Practical Conference «Modern Aspects of Modernization of Science: Status, Problems, Development Trends»* (August 7, 2024) Krakow, Poland); «Переслідування Римо-Католицької Церкви на землях України в період радянської влади» *VII International Scientific and Theoretical Conference «Current issues of science, prospects and challenges»* (October 4, 2024) Sydney, Australia; «Львівська Митрополія латинського обряду під керівництвом кардинала Мар'яна Яворського (1991–2008)» *Modern Aspects of Modernization of Science: Status, Problems, Development Trends: Materials of the 49th International Scientific and Practical Conference* (October 7, 2024) Alicante, Spain; «Роль Традиції та її значення в Римо-Католицькій Церкві». *Theoretical and practical aspects of modern scientific research: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference* (January 24, 2025) Seoul, South Korea – Vinnytsia, Ukraine.

Публікації. В рамках дослідження опубліковано 43 наукові праці, з них: у зарубіжних виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus / Web of Science – 3 публікації; у зарубіжних виданнях – 3 публікації (2 колективні монографії та 1 стаття); у наукових фахових виданнях України, категорія «Б» та міжнародної бази даних Index Copernicus – 22 публікації та 5 публікацій, які

додатково висвітлюють тему; в українських рецензованих виданнях – 2 публікації (1 одноосібна монографія та 1 стаття, що додатково висвітлює тему); за результатами міжнародних конференцій – 9 публікацій (6 статей та 3 тези).

Структура та обсяг наукової праці. Наукова робота, представлена у формі опублікованої монографії¹: Дем'янчук А. *Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст.: історико-культурний аспект : монографія*. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2025. 812 с.; іл. – включає вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, який налічує понад тисячу позицій, а також список опублікованих праць за темою дослідження та додатки. Додатки містять: I. Ілюстрації вибраних пам'яток сакрального мистецтва (понад 300 позицій); II. Перелік основних об'єктів дослідження; III. Документи, таблиці; IV. Словник понять і термінів. Обсяг основного тексту наукової праці становить 507 сторінок, а загальний обсяг із додатками — 812 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Тематика дослідження «Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст.» поєднує проблемні питання історії України та всесвітньої історії, відображаючи складні процеси трансформації сакрального мистецтва у контексті політичних змін і культурних взаємодій. Отож дослідження набуває міждисциплінарного характеру, поєднуючи історичний, мистецтвознавчий та культурологічний підходи, й спрямоване на осмислення процесів історичного розвитку сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на українських землях упродовж XVIII – початку XXI ст.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано мету та основні завдання дисертаційної роботи, окреслено науково-методологічну основу дослідження, розкрито його наукову новизну, теоретичне й практичне значення, надано відомості про структуру монографії.

У першому розділі «**Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII–XXI ст. в наукових дослідженнях**» висвітлено стан наукової розробки теми, представлено методологію, а також подано характеристику основних джерел та історіографії. Наукова праця ґрунтується на іншомовних джерельних матеріалах, насамперед дослідженнях польських вчених, так як в Україні вивченням цього питання після Другої світової війни ніхто ґрунтовно не займався з огляду на політичну ситуацію. Протягом всього сімдесятилітнього періоду існування Радянського Союзу об'єктивно досліджувати історію Римо-Католицької Церкви було практично неможливо. І тільки із здобуттям Україною незалежності стало можливим вивчати історію та сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України. Проте і в цей період постала низка проблем через обмежений доступ до архівних джерел, сакральних пам'яток та предметів літургійного призначення.

¹ Монографію рекомендовано до друку Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (Протокол № 80/3 від 28 березня 2025 р.); рекомендовано до захисту Експертною комісією Спеціалізованої вченої ради Д 35.051.12 із захисту дисертацій Львівського національного університету імені Івана Франка (Висновок експертної комісії Спеціалізованої вченої ради Д 35.051.12 від 14.07.2025).

У підрозділі 1.1 «**Методологія дослідження сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви**» розглянуто методологію та методи дослідження.

Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII–XXI ст. досліджувалося на основі *міждисциплінарного підходу*, що поєднав *історичний, мистецтвознавчий, теологічний та культурологічний* аналіз. У дослідженні враховано специфіку сакрального мистецтва, вплив історичних обставин, а також особливості розвитку цього виду мистецтва в умовах змін державних кордонів, політичних режимів та ідеологічних трансформацій.

Історіографічний аспект комплексного дослідження пам'яток сакрального мистецтва (костелів, каплиць, монастирських комплексів і предметів літургійного призначення) полягав в опрацюванні архівних джерел, давніх рукописів і наукових публікацій. Це дало змогу простежити динаміку розвитку сакрального мистецтва в контексті суспільно-історичних процесів, що відбувалися на українських землях у XVIII–XXI ст.

Методологія дослідження враховує специфіку сакрального мистецтва, зокрема, літургійне призначення творів, що базуються на Святому Письмі та Святій Літургії, вироблених канонах, теорії і практиці мистецтва Церкви.

У праці використано наступні методи: історико-культурний; історико-порівняльний; структурно-типологічний; теологічний; іконографічний; наукового аналізу та систематизації; філософські методи індукції та дедукції.

Міждисциплінарний комплексний підхід, застосований у праці, важливий для отримання цілісного розуміння історичних процесів розвитку сакрального мистецтва на землях України (співпраця з експертами з історії, релігієзнавства, культурології, а також священниками Римо-Католицької Церкви та майстрами сакрального мистецтва).

У праці використано: *історико-культурний метод* пізнання за допомогою якого здійснено спробу визначити історичний розвиток Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва у хронологічній послідовності. Подано важливі історичні події, які вплинули на розвиток сакрального мистецтва: релігійні реформи та політичні зміни (йосифінські реформи у 70–80-х рр. XVIII ст.; Перша та Друга світові війни, радянський період, відновлення структур Римо-Католицької Церкви в Україні з 1991 р.). Цей метод допоміг проаналізувати історичні умови розвитку Римо-Католицької Церкви та стан сакрального мистецтва на землях України і визначити основні етапи: активного розвитку (часи Речі Посполитої, до 1772 р.); стагнації (у 1772–1918 рр., в добу існування Австрійської (1804–1867), Австро-Угорської (1867–1918) та Російської (1721–1917) імперій; активного розвитку (часи Польської Республіки, 1918–1939); переслідування церкви та нищення пам'яток сакрального мистецтва (в період радянської влади на західноукраїнських землях (1939–1941, 1944–1991 рр.) та східноукраїнських землях (1919–1941, 1944–1991 рр.); відновлення церковних структур, реставрація та спорудження нових святинь (у незалежній Україні, з 1991 р. і донині).

Історико-порівняльний метод дав змогу з'ясувати причини, наслідки та зв'язки історичних подій і соціокультурних явищ, що вплинули на будівництво, формування, розвиток та розташування санктуаріїв, а також дослідити у цих

святинях об'єкти літургійного пошанування – священні реліквії та чудотворні образи.

Геологічний метод допоміг пояснити вплив церковних догматів на формування сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України. Твори літургійного призначення мають відповідати нормам, встановленим протягом віків, які не суперечать вченню Католицької Церкви та постановам Вселенських соборів, зокрема, документам Другого Ватиканського собору (1962–1965), серед яких – догматична конституція про Святу Літургію *Sacrosanctum Concilium*, затверджена Папою Павлом VI 4 грудня 1963 р.

За допомогою *іконографічного методу* проаналізовано іконографію та символіку сакрального мистецтва для розуміння богословського та культурного значення зображень святих, біблійних сцен і релігійних символів. Для цього було розглянуто західноєвропейську стилістику та впливи візантійської традиції на сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви.

Завдяки *структурно-типологічному методу* досліджено пам'ятки сакрального мистецтва: базиліки, санктуарії, а також об'єкти культу в цих святинях – реліквії та найбільш поширені на землях України чудотворні образи Ісуса Христа та Пресвятої Діви Марії.

Метод наукового аналізу та систематизації дав змогу систематизувати та класифікувати пам'ятки сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України згідно з літургійним статусом та призначенням (національні та дієцезіальні санктуарії, базиліки, катедри, костели, каплиці тощо).

Філософські методи індукції та дедукції становлять основу пізнання пам'яток сакрального мистецтва. Водночас провідним є метод дедукції – від загального Божого Об'явлення як універсальної істини, що походить від Бога, до його відображення у Церкві та житті окремої людини в церковній спільноті.

Для встановлення первісного вигляду сакральних пам'яток застосовано *методи наукової інтерпретації та наукової реконструкції*.

Дослідження історії сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на теренах України є надзвичайно важливим, адже становить невід'ємну частину культурної та мистецької спадщини і польського, і українського народів. Цим, зокрема, пояснюється той факт, що більшість праць із цієї тематики належить польським науковцям, які у своїх дослідженнях користувалися власною методологією та структурним підходом.

Наукове вивчення джерел та історіографії передбачало ознайомлення з методологією українських і зарубіжних дослідників, які вивчали пам'ятки сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України. У праці здійснено спробу проаналізувати специфіку та структуру цих досліджень, а також окреслити коло проблемних питань, що постають перед науковцями.

Відомий польський вчений, професор Ян К. Островський / Jan K. Ostrowski зазначає, що пам'ятки сакрального мистецтва на східних землях Польської держави, які внаслідок пакту Ріббентропа-Молотова та Ялтинських угод були приєднані до СРСР, а нині належать Литві, Білорусі та Україні, залишалися поза будь-якою систематичною інвентаризацією. Крім того, їхній багатовіковий культурний образ

знавав суттєвого розмивання через політичні та соціальні зміни на цих територіях після Другої світової війни. У цей період було знищено велику кількість пам'яток сакрального мистецтва. Католицькі святині, передані під інші потреби, зазнавали руйнувань і втратили своє оздоблення. Лише незначна частина творів сакрального мистецтва потрапила до музеїв або була вивезена до Польщі.

Принцип роботи польських дослідників у 23-томному науковому виданні «Матеріали до історії сакрального мистецтва на східних землях колишньої Речі Посполитої: Римо-католицькі костели та монастирі колишнього воєводства Руського» (*Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej: Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, 1993–2015) полягав у підготовці історичних, описових та іконографічних матеріалів, зібраних безпосередньо на місцях. Дослідники, наскільки це було можливо, проводили атрибуцію сакральних пам'яток і літургійних предметів, а також сприяли їх збереженню та реставрації.

Специфіка та структура дослідження, представленого у виданні «*Львівська Архідієцезія латинського обряду. Ілюстрована розповідь: парафії, костели та каплиці*», яке вийшло друком у Львові українською та польською мовами у двох частинах (2004, 2006), має універсальний характер. Спочатку подається історія міста або селища, де було засновано римо-католицьку парафію, далі – історія архітектурної пам'ятки. Також зазначаються час і ім'я єпископа, який освятив святиню, імена меценатів, а також наводяться фотографії сакральних об'єктів.

У підрозділі 1.2 «**Історіографія та джерела дослідження сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII–XXI ст.**» проведено критичний аналіз попередніх досліджень стосовно відомих та маловідомих пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст. Для цього в науковій роботі використані матеріали та публікації про історію Римо-Католицької Церкви та святині Львівської архідієцезії подані в давніх шематизмах (*Schematismus. Leopoli*), які видавалися у Львові з 1809 по 1943 рр. латинською і польською мовами. У них поданий перелік духовних осіб Римо-Католицької Церкви, парафій, святинь, кількість парафіян, ордени та згуртованості, церковні товариства, стан церковного майна та інші важливі дані. Зокрема, цінна інформація про львівські святині та костели деканатів у Галичині та Буковині подана в шематизмах, опублікованих у Львові в 1913 та 1914 рр.

Важливі документи, рукописи та книги, у яких містяться відомості про стан Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва на землях України, зберігаються в архіві Львівської архідієцезії у Львові (АЛАуЛ / ААЛЛ); матеріали стосовно римо-католицьких костелів та монастирів, побудованих у Львові до Другої світової війни – в Державному архіві Львівської області (ДАЛО). А також за кордоном у Biblioteczce Narodowej w Warszawie; Rękopisy (Національній бібліотеці у Варшаві; відділ рукописи); в Archiwum Narodowe w Krakowie, ANKr. (Національному архіві у Кракові) та ін.

Проаналізовано понад тисячу наукових публікацій, з них понад п'ять сотень у рецензованих багатотомних наукових виданнях, у яких представлено пам'ятки сакрального мистецтва в римо-католицьких храмах, монастирях та каплицях на землях України. Зокрема, праці кінця XIX – початку XX ст.: Мауриція

Дзедушицького, «Львівський катедральний костел латинського обряду» (Maurycy Dzieduszycki, *Kościół katedralny lwowski obrządku łacińskiego*, Lwów, 1872); праця Львівського архієпископа Йосифа Більчевського, «Археологія християнська у світлі історії Церкви та догмату» (Józef Bilczewski, *Archeologia chrześcijańska wobec historii Kościoła i Dogmatu*, Kraków, 1890) та «Євхаристія у світлі найдавніших писемних, іконографічних та епіграфічних пам'яток» (*Eucharystya w świetle najdawniejszych pomników piśmiennych, ikonograficznych i epigraficznych*, Kraków, 1898); Діонізія Зубрицького «Хроніка міста Львова» (Dionizy Zubrzycki, *Kronika miasta Lwowa*, Lwów, 1844); Антонія Шнайдера, «Путівник по місту Львову» (Antoni Schneider, *Przewodnik po mieście Lwowie*, Lwów, 1871); Феліціана Лобеського, «Львівські костели» (Felicjan Łobeski, *Kościoty lwowskie*, 1896, Рękopisy. Archiwum Aleksandra Czołowskiego); Кароля Іваницького, «Костели і каплиці в Києві» (Karol Iwanicki, *Kościoty i kaplice w Kijowie*, Warszawa, 1931) та ін.

Серед інших слід відзначити праці: відомого польського вченого, проф. о. Болеслава Кумора «Історія Церкви» (ks. prof. Bolesław Kumor, *Historia Kościoła*, Т. I–VIII. Lublin, 2001–2023); багатотомне видання (у 23 томах) Міжнародного центру культури у Кракові «Матеріали до історії сакрального мистецтва на східних землях колишньої Речі Посполитої: Римо-католицькі костели та монастирі колишнього воєводства Руського» (*Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej: 23 t. Część I. Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, Kraków, 1993–2015). Результати дослідження у цьому виданні представлені в публікаціях (J. K. Ostrowski, A. Betlej, T. Zaucha, K. Brzezina, P. Krasny, R. Quirini-Popławski, J. T. Petrus, S. Lenartowicz, M. Biernat, M. Walczak, J. Skrabski, M. Kurzej, R. Nestorow, G. Ruszczyk, K. Blaschke, R. Brykowski, E. Herniczek, M. Walczak, J. Wolańska, A. Gluzińska, A. Giebuta, M. Lepkowski, P. Pencakowski, K. Kuczman, D. Nowacki, S. Skrzyniarz, M. Kaleciński, K. Czyżewski, M. Wójcik, P. Szlezzynger, J. Chrzaszczewski, J. Adamski та ін.).

Стан Римо-Католицької церкви та проблеми збереження сакральних пам'яток на землях України в період радянської влади досліджували (А. Hlebowicz, В. Kumor, М. Ryba, W. Rożkow, R. Dzwonkowski, О. Каліщук, Г. Стронський, О. Калакура, Т. Дідух, В. Войналович, П. Бондарчук, Б. Кухаренко та ін.). Період відновлення структур Римо-Католицької Церкви та святинь в Україні (1991–2024) висвітлювали у своїх працях польські та українські вчені (Z. Władek, K. Rejman, О. Сухий, J. Pulnar, М. J. Gorazdowski, Я. Чарновський, М. Бучек, І. Седельник, А. Івченко та ін.).

Життєпис митрополита Львівського архієпископа Й. Більчевського (1860–1923) вивчали (М. Tarnawski, J. С. Kałużny та ін.), а пастирське служіння прелата З. Гораздовського (F. Janocha, Cz. Lewandowski, Sz. Szydelski, M. Rechowicz, D.D. Siuta та ін.).

Розгляд наукових праць, опублікованих в багатотомних друкованих виданнях, а також одноосібних монографіях, дає підстави стверджувати, що найбільша кількість пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви – монастирів, костелів і каплиць, а також предметів літургійного призначення – була створена у Львівській архідієцезії на землях сучасних Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей. На теренах східних

областей України пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви збереглося значно менше.

Проведений аналіз опублікованих джерел та історіографії з історії Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва на землях України XVIII–XXI ст. виявив, що в Україні бракує фахового опрацювання цієї тематики. Однією з причин, що вплинула на цей стан, було нищення структур Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва в радянський період, а також брак фахівців у цій галузі.

У другому розділі **«Історичний контекст, витoki та джерела інспірацій в сакральному мистецтві Римо-Католицької Церкви»** подано основні чинники, які мали вплив на формування сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви.

Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви має багатовікову історію, яка формувалася під впливом різноманітних мистецьких, культурних і релігійних чинників. Основними джерелами сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви є Біблія – книги Святого Письма Старого і Нового Завіту, апокрифи, історичні і теологічні праці тощо.

Отці Церкви наголошували, що в переданні віри важливу роль відіграють літургійні образи пов'язані з культом Ісуса Христа, Пресвятої Діви Марії, Божої Таємниці та святих. У храмах ці образи зберігаються на вівтарях. В історії християнства та місії Відкуплення основне місце в Римо-Католицькій Церкві належить Ісусу Христу та Його Матері – Пресвятій Діві Марії. Надзвичайно цінними є нерукотворні образи Ісуса Христа і Пресвятої Діви Марії, які виникли в надприродний спосіб, тобто не були створені людьми. У догматичній конституції Другого Ватиканського собору Католицької Церкви про Святу Літургію – *Sacrosanctum Concilium* – зазначено, що літургійні образи Ісуса Христа, Пресвятої Діви Марії та інші сакральні твори перед внесенням і розміщенням у храмі повинні отримати схвалення від духовних осіб – єпископів, священників, вікаріїв, настоятелів монастирів та ректорів костелів, відповідальних за їх художній і естетичний рівень.

У підрозділі 2.1 **«Історичні витoki та джерела інспірацій в сакральному мистецтві Римо-Католицької Церкви: єдність Маріології та Христології»** встановлено історичні витoki та джерела інспірацій у сакральному мистецтві Римо-Католицької Церкви.

У сакральному мистецтві Римо-Католицької Церкви витокami та джерелами інспірацій були історичні події та пророцтва описані в книгах Біблії – Святому Письмі Старого і Нового Завітів. Новий Завіт є базою на основі якої твориться сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви, його естетика протягом двох тисячоліть. Сакральне мистецтво, на відміну від світського, регламентоване не так просторовими і часовими рамками, як етичними та естетичними нормами і принципами встановленими Церквою. Прикладом можуть слугувати постанови Соборів Католицької Церкви, зокрема, документи Другого Ватиканського собору (1962–1965) *Sacrosanctum Concilium* «Про сакральне мистецтво і богослужбові речі» (Розділ VII, п. 122 «Гідність сакрального мистецтва»; п. 123 «Церква допускає всі стилі»; п. 124 «Старання єпископів»; п. 125 «Церковні зображення»; п. 126 «Дієцезіальні комісії із сакрального мистецтва»; п. 127 «Опіка над митцями»; п. 128 «Перевірка приписів про облаштування церков»; п. 129 «Мистецька підготовка

духовенства»).

Отці Церкви наголошували на важливості образів, які у візуальній формі передають зміст Євангелія. Особливе місце займають образи, які безпосередньо пов'язані з культом. Вони мають не декоративне, а важливе літургійне призначення. Зазвичай їх виготовляли з дорогоцінних матеріалів, що вплинуло на довговічність. Про універсальну мову іконного малярства, яка від самого початку використовувалася в євангелізації нарівні зі словом, пише польський вчений, проф. о. Ришард Кнапінський / prof. ks. Ryszard Knapieński.

Важливими є нерукотворні образи Ісуса Христа і Пресвятої Діви Марії, які виникли в чудесний спосіб, тобто не були створені людиною. Ці зображення вчені називають «*Acheiropoietos*», тобто такі, які «зроблені не руками людини». Першим нерукотворним образом, правдивість якого була підтверджена вченими, є *Саван* (Туринська плащаниця). Цінною реліквією є Мандиліон з Едеси, а також *Sudarium* (хустина Вероніки). До відомих нерукотворних образів Пресвятої Діви Марії пізнього Середньовіччя та Нового часу належать образи Пресвятої Діви Марії Гваделупської у Мексиці та Пресвятої Діви Марії в Лас-Лахас у Колумбії.

Протягом віків сакральне мистецтво формувалося і зазнавало впливу різних мистецьких стилів (ранньохристиянський, візантійський, романський, готичний, ренесансний, бароковий та ін.).

У підрозділі 2.2 «Сакральне мистецтво та християнська археологія щодо історії Церкви та догми у праці Святого Йосифа Більчевського» проведено аналіз праці Й. Більчевського присвяченій сакральному мистецтву та християнській археології в історії Церкви.

У дослідженні ранньохристиянського сакрального мистецтва Церкви та його символіки цінною є праця архієпископа Йосифа Більчевського «Археологія християнська по відношенню до історії Церкви і догмату» (*Archeologia chrześcijańska wobec historyi Kościoła i Dogmatu*, 1890). Наукова робота написана у двох частинах: перша «Археологія, як джерело історії Церкви» (*Archeologia jako źródło historyi Kościoła*) і друга «Археологія, як джерело Догматики» (*Archeologia jako źródło Dogmatyki*). Ці дві частини взаємопов'язані між собою. Вони доповнюють одна одну та демонструють важливе значення археології, як науки для відтворення правдивої історії Церкви, особливо перших віків християнства. Сакральне мистецтво та його основні принципи розкриті в першій частині четвертого розділу «Мистецьке життя Церкви» (*Życie artystyczne Kościoła*). У межах дослідження різні види пам'яток сакрального мистецтва класифіковано на п'ять груп: іконографічні символи, алегоричні образи, історичні образи, літургійні образи, а також іконографію Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці і святих, базуючись на працях Джеймса Спенсера Норткота / *James Spencer Northcote*, Йоганна Крауса / *Johann Kraus*, Джованні Баттіста де Россі / *Giovanni Battista de Rossi* та ін. Зазначені джерела є ключовими для дослідження сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви, зокрема в контексті християнської археології та символіки. В поглибленні знань з історії та археології Церкви, зокрема в дослідженні катакомбного мистецтва та розроблення оригінального наукового методу, важливу роль відіграла співпраця Йосифа Більчевського з відомим істориком та археологом о. Йосифом Вільпертом / *Joseph Wilpert*.

Варто наголосити, що Йосиф Більчевський перед єпископськими свяченнями та призначенням Апостольським Престолом на посаду архієпископа Львівського у 90-х рр. XIX ст. був професором богослов'я і догматики у Львівському університеті. У 1898 р. його призначено деканом теологічного факультету, а в 1900/1901 академічному році – обрано ректором Львівського університету.

У підрозділі 2.3 **«Роль традиції та її значення в Римо-Католицькій Церкві»** встановлено, що в історії Римо-Католицької Церкви та сакральному мистецтві важливе значення має традиція. У житті Римо-Католицької Церкви традиція реалізує досвід віри та принципи релігійного життя. Разом з тим традиція має нормативний характер і функцію «авторитету». Особлива роль у переданні традиції належить християнським спільнотам, які передають віру через свідчення. В історії відомі приклади особливої ролі мирян у протистоянні численним єретичним вченням (аріанству, несторіанству тощо) та в поглибленні марійської побожності в останні два століття. Проте необхідно визнати, що важливим учасником цього процесу є Дух Святий. Особлива роль традиції проявилася в період іконоборства, коли і миряни, і духовенство відстоювали священні образи.

Мистецька традиція релігійних громад необхідна не тільки для передання віри, а й для її духовного та соціального розвитку. Значення християнської традиції у переданні віри розглянуто у низці праць (J. Bilczewski, S. Moysa, T. Dzidek, T. Borsche, H. Bürkle, J. Maier, P. Borto, H. Hoping, G. Dziwulski, J. Ratzinger / Benedykt XVI, M. Rusecki, D. Salamon, B. Smolka та ін.).

Дослідження мистецької спадщини Церкви важливе для усвідомлення минулого і створення на її основі нових творів, які мають не спотворено, а правдиво передавати вчення Католицької (Вселенської) Церкви базованого на книгах Біблії – Святому Письмі Старого і Нового Завіту.

У третьому розділі **«Етапи розвитку Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва на землях України XVIII–XXI ст.»** проаналізовано історичні умови розвитку Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва на теренах України XVIII – початку XXI ст., встановлено основні періоди, а саме: *перший період* – розвиток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на західноукраїнських землях XVIII – першої третини XX ст.; *другий період* – переслідування Римо-Католицької Церкви та нищення пам'яток сакрального мистецтва в період радянської влади; *третій період* – з 1991 р. в незалежній Україні відбувся процес відновлення структур Римо-Католицької Церкви та відродження давніх традицій у сакральному мистецтві.

У підрозділі 3.1 **«Історичний розвиток Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва на теренах України XVIII – першої третини XX ст.»** проаналізовано історичні умови розвитку Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва на теренах України XVIII – першої третини XX ст.

Цей період умовно поділяємо на три етапи: часи Речі Посполитої (до 1772 р); добу Габсбурзької монархії (1772–1804), Австрійської (1804–1867), Австро-Угорської (1867–1918) та Російської (1721–1917) імперій; а також Польської Республіки (1918–1939).

Найбільш сприятливим для розвитку сакрального мистецтва був період зрілого бароко у XVIII ст. У період, який тривав до часу поділів Речі Посполитої

(1772, 1793, 1795) відбувся значний розвиток сакрального мистецтва в римо-католицьких костелах і монастирях: відбудова давніх та побудова нових святинь, оздоблення інтер'єрів та екстер'єрів, виготовлення нових виробів літургійного призначення тощо. Значною мірою це було пов'язано з тим, що Римо-Католицька Церква в цей період мала великий вплив на процеси, які відбувалися в суспільстві. Після поділу та анексії східних земель Російською імперією цей вплив був суттєво зменшений.

Унаслідок поділів Речі Посполитої, частина західноукраїнських земель (Галичина) потрапила під владу Австрії, а більшість українських земель відійшла до Російської імперії. В Габсбурзькій імперії Римо-Католицька Церква була позбавлена багатьох привілеїв, тому розвиток релігійного мистецтва та культурної діяльності характеризувався повільними темпами. У Російській імперії самодержавство обмежило не тільки побудову нових храмів та монастирів, а також і просвітницьку та благодійну діяльність Римо-Католицької Церкви. Перша світова війна призвела до значних змін на політичній мапі Європи та вплинула на становище Римо-Католицької Церкви та стан сакрального мистецтва.

Інтенсивний розвиток відбувся у період Польської Республіки з 1918 р., і до початку Другої світової війни та анексії західних теренів України Радянським Союзом у 1939 р. У міжвоєнний період Римо-Католицька Церква мала більшу свободу для розвитку мистецтва та будівництва храмів. Вплив польського культурного середовища на західноукраїнських землях сприяв поширенню мистецьких традицій та стилів у сакральному мистецтві, зокрема бароко та історизму. Проте римо-католицькі монастирі, костели та каплиці, побудовані в цей період, демонстрували й низку нових архітектурних стилів: історизм – неоготику, неокласицизм, неоренесанс, необароко та новий стиль в архітектурі – модерн. Прикладом можуть слугувати костели Львова, яких за цей період зведено понад два десятки. Встановлено, що у 1855–1939 рр. у самому Львові споруджено 23 римо-католицькі храми, більшість з яких зведено у міжвоєнний період.

Професор о. Болеслав Кумор, аналізуючи стан римо-католицьких парафій, зазначає, що єпископи часто бралися за будівництво нових святинь за власні кошти, тим більше, що по всій Галичині був активний селянський рух, який підтримував будівництво костелів і створення нових парафій. Вчений наводить дані, що у Львівській архідієцезії Львівський митрополит архієпископ Йосиф Більчевський, окрім залучення духовенства до фінансової допомоги, затвердив типові архітектурні плани храмів. Результати цих зусиль справді були хорошими. Загалом засновано 263 парафії та побудовано приблизно 1 040 громадських каплиць.

Важливою була співпраця митрополита Львівського Йосифа Більчевського та митрополита Греко-Католицької Церкви Андрея Шептицького. Ці духовні особи керували своєю паствою у непростий історичний період, який припав на першу третину ХХ ст. До наших часів збереглося листування митрополитів та пастирські звернення. А також заклики до братерської любові, яка можлива тільки в безкорисливій службі один одному на взірць служіння Господа Ісуса та Його Матері Пресвятої Діви Марії. Попри напружені стосунки, обидва митрополити розуміли важливість міжконфесійного діалогу. Митрополит Андрей Шептицький був ініціатором Велеградських з'їздів (1907–1927 рр.), що проходили в м. Велеград

(Чехія) участь в яких брали представники різних християнських конфесій. Ці зусилля сприяли розвитку екуменічного руху та взаєморозумінню між християнськими церквами.

У підрозділі 3.2 «**Стан Римо-Католицької Церкви та проблеми збереження пам'яток сакрального мистецтва на землях України в період радянської влади**» визначено стан Римо-Католицької Церкви та проблеми збереження пам'яток сакрального мистецтва на землях України в період радянської влади 1920–1980 рр.

Період радянського правління увійшов в новітню історію України як «нове іконоборство», коли були знищені структури Римо-Католицької Церкви. У цей період проводилися жорстокі репресії проти мирного населення, насамперед проти священників та віруючих християн, які належали до Католицької Церкви (обох обрядів). Будівництво нових костелів було суворо обмежене, а більшість святинь перепрофільовано або зруйновано. Більш пощастило тільки тим святиням, які були у великих містах і мали статус архітектурних пам'яток. У цей драматичний період була знищена величезна кількість сакральних пам'яток – монастирів, костелів, каплиць та предметів літургійного призначення. Більшовицька окупація, яка супроводжувалася терором проти віруючих, призвела до поступового занепаду Римо-Католицької Церкви на центральних і південних землях Української РСР. До 1933 р. з 332 римо-католицьких костелів 220 було закрито. У 1937 р. проводилися жорстокі репресії щодо віруючих та духовенства. У релігійному формуванні римо-католиків у СРСР важливу роль відігравали християнські товариства, зокрема, братство Святого Розарію / Вервиці, Святого Скапулярію, Францисканський Орден Світських, OFS (Терціаріїв) та ін.

На поживлення релігійного життя католиків в УРСР вплинули рішення II Ватиканського собору 1962–1965 рр. (XXI Вселенського собору Католицької Церкви). Собор скликаний Папою Римським Йоаном XXIII та завершений Папою Римським Павлом VI, став визначною подією не тільки у світовій історії XX ст., започаткувавши глибокі богословські, літургійні та пастирські реформи, а й для католицьких спільнот в Україні, зокрема для Римо-Католицької Церкви та Української Греко-Католицької Церкви. Головними напрямками рішень Собору були оновлення внутрішнього життя Церкви, модернізація літургії (*Sacrosanctum Concilium*), перегляд відносин Церкви зі світом (*Gaudium et Spes*), оновлення богослов'я Одкровення (*Dei Verbum*), відкритість та екуменічний діалог з іншими християнськими конфесіями і релігіями (*Unitatis Redintegratio, Nostra Aetate*). II Ватиканський Собор проголосив принцип колегіальності єпископату, посилив роль мирян і закликав до діалогу між Церквою та Державою, що мало особливе значення для церков, які діяли підпільно в умовах радянських репресій. Для римо-католицьких спільнот на теренах України соборні реформи стали імпульсом до збереження католицької ідентичності та поступової інтеграції у загальноцерковні процеси після відновлення церковного життя в пострадянський період. Водночас II Ватиканський собор започаткував нову модель відносин між Апостольським Престолом і церквами східного обряду, що вплинуло і на позицію Ватикану стосовно становища католиків в Україні.

Надзвичайно важливою подією в історії Вселенської Церкви та католиків в УРСР стало обрання 16 жовтня 1978 р. краківського кардинала Кароля Войтили на

Папу Римського під іменем Йоан Павло II. Це обрання мало не лише духовне, а й глибоке політичне та символічне значення для католиків за «залізною завісою», зокрема в Україні, де Церква тривалий час зазнавала утисків з боку радянської влади. Папа слов'янського походження, виходець із Польщі, добре розумів реалії життя віруючих у соціалістичних державах та проблеми збереження ідентичності під тоталітарним режимом. Його понтифікат дав новий імпульс для підтримки латинських парафій в УРСР, а також підпільних релігійних спільнот, серед яких була й Українська Греко-Католицька Церква.

Нині добре відомо, що діяльність, зокрема дипломатичні ініціативи й численні звернення до міжнародної спільноти Папи Римського Йоана Павла II, спрямовані на захист прав людини та релігійної свободи, мали далекосяжний вплив на процеси демократизації у Східній Європі, заклали основу для відновлення відкритого релігійного життя та відродження релігійних інституцій на теренах України наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр.

Варто наголосити, що в період радянського правління літургійні обряди та Святі Меси римо-католицькі священники звершували підпільно. Цей фактор, а також великі жертви і молитви, які склалися на віттарях Католицької Церкви призвели спочатку до зміни політики, т. зв. «перебудови» (1985–1991 рр.), а відтак до розпаду атеїстичної радянської системи. В УРСР працювала значна кількість священників, монахів та монахинь, яким завдячуємо відродження Римо-Католицької Церкви в період незалежності України (з 1991 р. і донині). Серед багатьох священників, які працювали у Львові в часи підпілля та дочекалися відновлення структур Римо-Католицької Церкви слід назвати єпископа Рафала Керницького OFM Conv. (1912–1995); видатного вченого лікаря-епідеміолога о. др. Генрика Мосінга (1910–1999) відомого відкриттям вакцини проти висипного тифу; українського церковного діяча латиського походження, священника-місіонера, прелата Римо-Католицької Церкви – о. Яна Крапана / Яніса Крапанса (1932–2016 рр., Латвія).

У підрозділі 3.3 **«Відновлення структур Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва в незалежній Україні (з 1991 р. і донині)»** розглянуто період відновлення структур Римо-Католицької Церкви та сакрального мистецтва в незалежній Україні.

24 серпня 1991 р., після проголошення незалежності України та розпаду Радянського Союзу, завершився період войовничого атеїзму та переслідувань Католицької Церкви радянською владою. В преамбулі Конституції України записано надзвичайно важливі слова про *«відповідальність перед Богом»* всіх громадян Української держави, про повагу до кожної особи та її віросповідання, а також звернено увагу на умови діяльності релігійних організацій. Але ще перед проголошенням Україною незалежності, 16 січня 1991 р. Папа Римський Йоан Павло II відновив в Україні структури Католицької Церкви, призначивши для відновлених дієцезій нових єпископів – митрополита Львівського Мар'яна Яворського, єпископа Кам'янець-Подільського Яна Ольшанського та єпископа Житомирського Яна Пурвінського.

У 1991 р. адміністративно-територіальна структура Римо-Католицької Церкви в Україні була поділена на 7 дієцезій, до якої входять: *Львівська архідієцезія* (займає

4 області: Львівську, Івано-Франківську, Тернопільську та Чернівецьку, 286 парафій); *Київсько-Житомирська дієцезія* (4 області: Київську, Житомирську, Черкаську та Чернігівську, 150 парафій); *Кам'янець-Подільська дієцезія* (2 області: Хмельницьку та Вінницьку, 207 парафій); *Одесько-Сімферопольська дієцезія* (5 областей: Одеську, Херсонську, Кіровоградську, Миколаївську та Крим, 40 парафій); *Луцька дієцезія* (2 області: Рівненську та Волинську, 36 парафій); *Мукачівська дієцезія* (займає Закарпатську область, 95 парафій); *Харківсько-Запорізька дієцезія* (7 областей: Харківську, Запорізьку, Дніпропетровську, Донецьку, Луганську, Полтавську та Сумську, 40 парафій).

Відновлення структур Римо-Католицької Церкви та святинь в Україні є надзвичайно важливим, адже за 34-літній період (з 1991 р. і донині) було відновлено юридичне функціонування Церкви та проведено значну роботу по відбудові та реставрації давніх монастирів та костелів, а також побудовано нові сакральні пам'ятки згідно з новими технологіями.

У 1991 р. з 23 римо-католицьких храмів Львова, побудованих у 1855–1939 рр., після їхнього закриття та використання в господарських цілях у радянський період, 16 було передано іншим християнським конфесіям. Зокрема, 10 святинь передано Українській Греко-Католицькій Церкві; 3 – Українській Автокефальній Православній Церкві; 2 – Українській Православній Церкві Київського Патріархату; 1 – Християнам Віри Євангельської. Три римо-католицьких костели були повністю зруйновані в радянський період, 6 святинь використовуються не за призначенням, а 1 каплиця у 1998 р. перебудована на костел. Дослідження виявило, що всі римо-католицькі святині мають високий рівень виконання. Значною мірою на це вплинула фахова підготовка архітекторів і майстрів та організація мистецьких конкурсів на кращий проєкт та макет храму, які проводилися у Львові.

Проведений аналіз дозволив класифікувати зруйновані, недіючі та передані святині, а саме: *святині Римо-Католицької Церкви, які нині належать іншим християнським конфесіям: 1) костел Святих Петра і Павла та новий костел на Сигнівці (1930). Архітектор Вавжинець Дайчак / Wawrzyńiec Dayczak. З 1990 р. – церква Святого Архангела Михаїла, УАПЦ (вул. Сигнівка); 2) каплиця Будинку Військових Інвалідів (1855–1863). Проєкт Теофіла Едварда ван Гансена / Theophil Edvard Freiherr von Hansen; архітектор Едмунд Келер / Edmund Köhler (Koehler); будівництво та оздоблення: Кипріан Годабський / Syprianowi Godebskiemu, Абель Марія Шарль Пер'є / Abela Marię Karola Periera. З 1998 р. – церква Покрови Пресвятої Богородиці, ПЦУ (вул. Клепарівська); 3) костел Пресвятого Серця Ісуса та монастир Сестер Францисканок Пресвятих Дарів (1877–1883). Архітект Юліан Захаревич / Julian Zachariewicz. З 1992 р. – церква Святого Йоана Золотоустого і Духовна академія УПЦ КП (вул. Лисенка, 43); 4) костел Воскресіння Ісуса Христа та монастир, семінарія та «Інтернат Руський» отців Воскресінців (1881–1882, 1888–1890, 1932, 1918–1939). Проєкт Альбіна Загурського / Albina Zagórskiego. З 1994 р. – храм Христа Спасителя християн віри євангельської, ХВС (вул. Пекарська, 59); 5) каплиця Святої Родини та монастир Сестер Францисканок Родини Марії (колишня каплиця Матері Божої Неустанної Помочі і Святого Йосифа та монастир Сестер Кармеліток Босих) (1889–1891). Архітектор Ян Каєтан Яновський / Jan Kajetan Janowski. З 1998 р. – каплиця Святих Косми і Даміана, УГКЦ (вул.*

Лисенка 37); 6) *костел Матері Божої Неустанної Помочі і Святого Йосифа та монастир Сестер Кармеліток Босих (1893–1895)*. Архітектор Іван Левинський / Jan Lewiński, проєкт німецького архітектора Франца Штатца / Franz Anton Hubert Statz. З 2008 р. – церква Святого Климентія Папи, УГКЦ (вул. ген. Чупринки); 7) *костел Святої Родини та монастир Отців Реформатів (1896–1901)*. Архітектор Міхал Ковальчук / Michał Kowalczyk. З 1991 р. – церква Святого Андрія Первозваного, УАПЦ (вул. Шевченка, 66); 8) *костел Святої Єлизавети (1903–1911)*. Проєкт Теодора Мар'яна Тальовського / Teodor Marian Talowski; З 1991 р. – церква Свв. Ольги і Єлизавети, УГКЦ (площа Кропивницького); 9) *костел Матері Божої Святого Розарію на Клепарові (1904)*. Проєкт розробив Вінцентій Вітольд III Равський / Wincenty Witold III Rawski. З 1997 р. – церква Святого Йоана Хрестителя, УГКЦ (вул. Варшавська, 33); 10) *костел Святого Йосифа та блаженного Андрія Боболі та реколекційний дім Отців Єзуїтів (1907–1908)*. Автори проєкту: Тадеуш Обмінський / Tadeusz Obmiński; Юзеф Пйонтковський / Józef Piątkowski і Кароль Ріхтман / Karol Richtmann. З 1992 р. – церква Святого Йосифа Обручника, УГКЦ. Храм перебуває під опікою Згромадження сестер Милосердя Святого Вінкентія (вул. Залізняка, 11); 11) *костел Святого Франциска Ассізького і монастир Отців Капуцинів на Замарстинові (1925–1930)*. Архітектор Ян Кароль Сас-Зубжицький / Jan Karol Sas-Zubrzycki. З 1991 р. – церква Святого Йосафата, УГКЦ (Замарстинівська, 134); 12) *костел Матері Божої Королеви Польщі та новий костел на Знесінні (1937–1939)*. Проєкт розробив архітектор Веслав Гржимальський / Wiesław Grzymalski. З 1991 р. – церква Матері Божої Владичиці України, УГКЦ (вул. Новознесенська, 34); 13) *костел Воздвиження Хреста Господнього в Кривчицях (1931)*. Проєкт костелу розробив архітектор Вавжинець Дайчак / Wawrzyniec Dauczak. З 1990 р. – храм Різдва Пресвятої Богородиці, УАПЦ; 14) *костел Матері Божої Остробрамської на Личакові (1931–1934)*. Архітектори: Тадеуш Обмінський / Tadeusz Obmiński, Вавжинець Дайчак. З 1992 р. – церква Покрови Пресвятої Богородиці, УГКЦ. Належить Отцям Салезіянам (вул. Личаківська); 15) *костел Пресвятого Серця Ісуса на Баторівці (нині – Львів–Рясне, місцевість Кам'янка (Баторівка/Batorówce) (1938–1939)*. Архітектор Вавжинець Дайчак / Wawrzyniec Dauczak. З 1991 р. – церква Найсвятішого Серця Ісуса, УГКЦ (вул. Феценка-Чопівського, 2а).

Римо-католицькі храми, які не використовуються за призначенням (недіючі):

1) *монастир і науково-освітній інститут Пресвятого Серця Ісуса (Sacré Coeur) з каплицею Пресвятих Сердець Ісуса і Марії (1860–1864 рр., 1884–1897 рр.)*. Архітектори: Вінцентій I Равський / Wincenty I Rawski; Іван Левинський / Jan Lewiński; Ян Кудельський / Jan Kudelski; скульптор Пйотр Гарасимович / Piotr Harasimowicz; різьбяр Тадеуш Сокульський. Монастир недіючий, а каплиця знесена в радянський період (комплекс був розміщений між пл. Святого Юра та вул. Карпінського); 2) *інститут Святої Терези Сестер Божого Провидіння з каплицею Непорочного Зачаття Пресвятої Диви Марії (1860–1863)*. Архітектор Юзеф Франц / Józef Franz. Приміщення монастиря використовують як навчальні корпуси Львівської політехніки (вул. Бандери, 32); 3) *монастир та заклад Сестер Святого Йосифа (1885–1886)*. Проєкт виконав Кароль Пташек / Karol Ptaszek. У радянський період – дитячий будинок, а згодом на лікарню та спеціалізовану школу; 4) *костел*

Матері Божої Святого Скапулярія та монастир Отців Кармелітів Босих на Персенківці (1933–1938). Проект Людмила Гюрковича / Ludomiła Gyurkovicha. Нині будівлі належать автобусному заводу та конструкторському бюро (вул. Персенківка, 10); 5) *костел Христа Царя в Козельниках (1937–1939)*. Проект розробили: Стефан Порембович / Stefan Porębowicz і Роман Христовський / Roman Chrystowski. Перебудували під офіс будівельної фірми (вул. Зелена, 139); 6) *костел Святого Вінкентія де Поля (Місіонери) (1938–1939, 1941)*. Архітектор Максиміліан Стефан Кочур / Maksymilian Stefan Koszur. Нині тут розташований басейн палацу спорту (на розі вул. Стуса, Свенціцького та Мушака).

Римо-католицькі храми повністю зруйновані в радянський період: 1) каплиця (костел) Пресвятих Сердцеь Ісуса і Марії (1860–1864 рр., 1884–1897 рр.). Архітектори: Вінкентій І Равський / Wincenty I Rawski; Ян Левинський / Jan Lewiński; Ян Кудельський / Jan Kudelski; скульптор Пйотр Гарасимович / Piotr Harasimowicz; різьбяр Тадеуш Сокульський (розміщений між пл. Святого Юра та вул. Карпінського); 2) *костел Матері Божої Неустанної Помочі на Левандівці (1921–1923)*. Архітектор Генрик Заремба / Henryk Zaremba. Нині не існує. Зруйнований у період радянської влади бл. 1960 р.; 3) *громадська каплиця на Кульпаркові (1926–1927)*. Проект розробив Людмил Гюркович / Ludomił Gyurkovich. Зруйнована у 70-х рр. ХХ ст.

У 2013 р. в Україні діяло 1 110 католицьких структур і організацій. Станом на 2018 р. Римо-Католицька Церква в Україні налічувала 900 діючих парафій; 18 управлінь; 109 монастирів (понад 640 ченців та черниць); 41 місію; 6 братств; 608 священників, 10 духовних навчальних закладів. У період 1991–2022 рр. Римо-Католицька Церква розвивалася динамічно, маючи понад 1500 сакральних споруд.

Відновлення давніх та створення нових пам'яток сакрального мистецтва в Римо-Католицькій Церкві відбувалося після здобуття Україною незалежності в 1991 р. і до повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 р. Проте і нині, у складних умовах війни, відбувається відновлення давніх та побудова нових святинь. 26 листопада 2023 р. було освячено новий костел – Христа Царя Всесвіту (Львів–Пасіки). Нова парафія постала при Екуменічному центрі блаженної Бернардини Яблонської, який провадять сестри-альбертинки (Згромадження сестер святого Альберта Хмельовського РКЦ). Новозбудований храм консекував архієпископ Мечислав Мокшицький у присутності єпископів-помічників Львівського Едварда Кави та Харківсько-Запорізького Яна Собіло. У 2022–2024 рр. був відремонтований костел Святої Терези від Дитятка Ісуса (Львів–Брюховичі). 1 жовтня 2024 р. його консекував архієпископ Катовіцький Адріан Гальбас / Adrian Józef Galbas з Польщі за участю архієпископа митрополита Львівського Мечислава Мокшицького та єпископа Едварда Кави OFM Conv.

Єдність українського суспільства у поєднанні з підтримкою демократичних країн становить нині непохитну запоруку перемоги над російським агресором та охорони безцінних святинь нашого народу. Адже лише так можна відвернути повторення трагічних випадків, коли ворожі ракети пошкоджують і руйнують храми – як це сталося 10 жовтня 2022 р. із санктуарієм Воздвиження Чесного Хреста у Берездівцях на Львівщині чи 20 грудня 2024 р. із костелом Святого Миколая в Києві. У ці драматичні часи особливо промовисто звучать слова митрополита Львівського

святого Йосифа Більчевського та митрополита Львівського слуги Божого Андрея Шептицького, які закликали вірних молитися за мир і Боже благословення для народу. Цю духовну традицію продовжують сучасні провідники християнських церков України: митрополит Львівський архієпископ Мечислав Мокшицький (РКЦ), Верховний архієпископ Києво-Галицький Святослав Шевчук (УГКЦ) та митрополит Київський і всієї України Епіфаній Думенко (ПЦУ), разом з іншими членами Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), які спільно моляться до Господа за перемогу, мир і благословення для України.

У четвертому розділі **«Історичний огляд та аналіз пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII–XXI ст.»** проведено історичний огляд та аналіз пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII–XXI ст.: основних святинь Львівської митрополії (всеукраїнських та дієцезіальних санктуаріїв, базилік та катедр, костелів та каплиць) Львівської архідієцезії, святинь Львова (1772–1939); костелів Києва (1797–1914) та ін. А також *встановлено* в санктуаріях Львівської митрополії об'єкти літургійного пошанування: чудотворні образи, реліквії тощо.

У підрозділі 4.1 **«Санктуарії Римо-Католицької Церкви в Україні: історичний огляд»** проаналізовано історичні відомості про санктуарії Римо-Католицької Церкви. Встановлено, що нині в Україні діючими є *сорок три санктуарії*, з яких двадцять п'ять присвячені Пресвятій Діві Марії. Два санктуарії мають статус *всеукраїнських*. Це всеукраїнський санктуарій Матері Божої Святого Скапулярію (2011) / костел Непорочного Зачаття Пресвятої Діві Марії у Бердичеві (Житомирська обл.) та Всеукраїнський санктуарій Страстей Господніх (2017), всеукраїнська кальварія (2024) / костел Святого Флоріана у Шаргороді (Вінницька обл.).

У Львівській архідієцезії (1995–2020 рр.), відповідно до канону 1230 Кодексу канонічного права, офіційно проголошено *двадцять дієцезіальних санктуаріїв*. Діючими є *двадцять один санктуарій*, з яких *чотирнадцять* присвячені Пресвятій Діві Марії, а саме: санктуарій Матері Божої Милостивої (1776) і Божого Милосердя (1948, Львівська обл., Львів); санктуарій Матері Божої Хранительки людських надій (1995, Львівська обл., Стрий); санктуарій Пресвятої Діві Марії Фатімської (13 липня 1997 р., декрет № L.p. 198/97, Львівська обл., Крисовичі); санктуарій Матері Божої Неустанної Допомоги (21 червня 2002 р., декрет № L.p. 191/02, Львівська обл., Мостиська); санктуарій Рудківської Матері Божої (2 липня 2006 р., декрет № 189/06, Львівська обл., Рудки); санктуарій Матері Божої Святого Скапулярію (15 червня 2004 р., декрет № 190/04, Тернопільська обл., Полупанівка); санктуарій Матері Божої Провидіння (26 квітня 2007 р., декрет № 125/07, Львівська обл., Нижанковичі); санктуарій Матері Божої Святого Розарію (3 листопада 2009 р., декрет № L.p. 499/09, Тернопільська обл., Чортків); санктуарій Салютинської Матері Божої (3 листопада 2009 р., декрет № L.p. 500/09, Львівська обл., Лановичі); санктуарій Матері Божої Винниківської (27 листопада 2016 р., декрет № 717 LW 1-3/16), Львівська обл., Львів–Винники); санктуарій Матері Божої Цариці Миру (31 травня 2017 р., декрет № 260 /LJ 12-3/17, Львівська обл., Івано-Франкове / Янів); санктуарій Матері Божої Цариці Миру та Примирення (з 1624, *статус відновлено* 31 травня 2017 р., декрет № 408 LB 3-5/17, Івано-Франківська обл., Більшівці); санктуарій Пресвятої Діві Марії

Фатімської (22 травня 2018 р., декрет № 238/LS 01-2/18, Чернівецька обл., Чернівці-Садгора); санктуарій Матері Божої Зцілення Хворих (з 1777, *статус відновлено* 4 липня 2020 р., декрет № 240/ЛТ 10-5/20. Львівська обл., Тартаків).

Сім санктуаріїв, присвячені Ісусу Христу, Божому Милосердю, Святому Христу та святим, були проголошені у 1995–2019 рр.: Вмираючого Господа Ісуса з Милятина (1 серпня 1996 р., декрет № L.dz. 175/96, Львівська обл., Кам'янка-Бузька); Святого Хреста (14 вересня 2005 р., Вих. № 177/05), Львівська обл., Берездівці); Святого Антонія Падуанського (30 травня 1995 р., декрет № L.dz. 131/95, Львів); Святої Анни (30 червня 2016 р., декрет № 239/LS 18-2/18, Львівська обл., Сусідовичі); Блаженної Марцеліни Даровської (28 серпня 1999 р., декрет № L.p. 233/99, Тернопільська обл., Язлівець); санктуарій Блаженної Марти Вецької (22 травня 2018 р., декрет № 239/LS 18-2/18, Івано-Франківська обл., Снятин); Блаженного Якова Стрепи та святих і блаженних митрополії Галицької і Львівської (24 вересня 2019 р., декрет № 446 /ЛН01-4/19, Івано-Франківська обл., Галич). А також санктуарій Божого Милосердя у Львівській базиліці (декрет 1948 р. не вдалося віднайти).

Двадцять два санктуарії у шести інших римо-католицьких дієцезіях в Україні. Зокрема, у *Луцькій дієцезії* два санктуарії: один присвячений Божому Милосердю (2014, Волинська обл., Ківерці); другий – Пресвятій Діві Марії (2016, смт. Олика, Волинська обл.) У *Кам'янець-Подільській дієцезії* тринадцять санктуаріїв: шість присвячені Пресвятій Діві Марії: санктуарій Матері Божої Летичівської (з 1778, *статус відновлено* у 2013 р. на основі рекоронації копії чудотворної ікони. Хмельницька обл., Летичів); санктуарій Матері Божої Чечельницької (2015, Вінницька обл., Чечельники); санктуарій Матері Божої Тиврівської і мучеників за віру (2020, Вінницька обл., Тиврів); санктуарій Матері Божої Фатімської (2021, Хмельницька обл., Мацьківці); санктуарій Матері Божої Мурафської (2022, Вінницька обл., Мурафа); санктуарій Матері Божої Тиннянської (2023, Хмельницька обл., Тинна). Шість присвячені Ісусу Христу, Божому Милосердю, Страстям Христовим, святим: санктуарій Пресвятого Серця Ісуса (2016, Хмельницька обл., Кам'янець-Подільський); санктуарій Ісуса Назарянського / Браїлівського (*статус відновлено* у 1999. Вінницька обл., смт. Браїлів); Всеукраїнський санктуарій Страстей Господніх (2017, Вінницька обл., Шаргород); санктуарій Божого Милосердя (2004, Вінницька обл., Тяжилів); санктуарій Святого Антонія Падуанського (2023, Хмельницька обл., Городок); санктуарій Святого Йосифа (2019, Вінницька обл., Гнівань). В *Одесько-Сімферопольській дієцезії* три санктуарії: Матері Божої Фатімської (2012, Одеська обл., Одеса-Таїрово) та Матері Божої Ченстоховської (2017, Миколаївська обл., Очаків); санктуарій Святого Йосифа (2021, Миколаївська обл., Миколаїв). У *Київсько-Житомирській дієцезії* три санктуарії: Всеукраїнський санктуарій Матері Божої Святого Скапулярію в Бердичеві (2011, Житомирська обл., Бердичів); санктуарій Матері Божої Фатімської (2000, Житомирська обл., смт. Довбиш); санктуарій Святого Отця Піо (2018, Вінницька обл., Гнівань); санктуарій Святого Архангела Михаїла (2024, Вінницька обл., Вербовець). У *Харківсько-Запорізькій дієцезії* один санктуарій Бога Отця Милосердного (2011, Запорізька обл., Запоріжжя).

У підрозділі 4.2 «**Базиліки та катедри Римо-Католицької Церкви в Україні**» подано чотири римо-католицькі святині, яким надано статус Базиліки Меншої у 1910–2024 рр. До них належить: 1. Львівський митрополичий катедральний собор *Внебовзяття Пресвятої Діви Марії* (1368–1480) / санктуарій Матері Божої Милостивої (1776) і Божого Милосердя (1948), Львівська архідієцезія (статус Базиліки Меншої наданий у 1910 р.); 2. Костел *Воздвиження Святого Хреста* (1786–1814) у Чернівцях, Львівська архідієцезія (статус Базиліки Меншої наданий у 2014 р.); 3. Костел *святого апостола Петра* (1904–1913) в Одесі, Одесько-Сімферопольська дієцезія (статус Базиліки Меншої наданий у 2019 р.); 4. Катедральний собор *Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії* (1634–1642) в Бердичеві, Київсько-Житомирська дієцезія (статус Базиліки Меншої наданий у 2024 р.).

Титул Малої Базиліки / *Basilica Minor* в Римо-Католицькій Церкві присвоюється Папою Римським або Конгрегацією богослужіння і дисципліни таїнств. Порівняно з іншими храмами базиліка має низку привілеїв. В Україні статус Базиліки Меншої у 2019 р. також надано греко-католицькому собору Матері Божої Зарваницької (Тернопільська область, Зарваниця).

В Україні тридцять дев'ять католицьких катедральних соборів. З них Римо-Католицькій Церкві нині належать десять храмів, а саме: собор Святих апостолів Петра і Павла (Кам'янець-Подільський); собор Внебовзяття Пресвятої Діви Марії (Харків); Співкатедральний собор Отця Милосердного (Запоріжжя); собор Святої Софії / Премудрості (Житомир); собор Святого Олександра (Київ); собор Святого Миколая (Київ), колишній катедральний собор; собор Святих Петра і Павла (Луцьк); собор Внебовзяття Пресвятої Діви Марії, (Львів); собор Святого Мартина з Тур (Мукачево); собор Пресвятої Діви Марії (Одеса).

Митрополичий собор *Внебовзяття Пресвятої Діви Марії*, який має статус Базиліки Меншої (1910 р.) та санктуарію Матері Божої Милостивої (1776) і санктуарію Божого Милосердя (1949) отримав статус катедри у 1412 р., коли єпископська кафедра була перенесена з Галича до Львова. *Собор Святих Петра і Павла* отримав катедральний статус 18 травня 1996 р. з відновленням Луцької дієцезії. *Собор Святих апостолів Петра і Павла у Кам'янець-Подільську* відновив статус катедрального в 1991 р. після відновлення Кам'янець-Подільської дієцезії. *Собор Святого Олександра в Києві* був піднесений до рангу та гідності катедрального храму Києво-Житомирської дієцезії 6 червня 2021 р., а собор *Святої Софії в Житомирі* отримав титул конкатедри (співкатедри). Це рішення було засвідчене декретом Конгрегації до справ єпископів (лат. *Congregatio pro Episcopis*), що є офіційною ватиканською структурою, відповідальною за дієцезії. *Собор Святого Мартина з Тур у Мукачево* 27 березня 2002 р. отримав статус катедрального. 28 вересня 2013 р. катедру консекрував єпископ Антал Майнек за участю єпископа Греко-Католицької Церкви Закарпаття Мілана Шашіка. *Собор Пресвятої Діви Марії в Одесі* отримав статус катедрального у 2002 р. після створення Одесько-Сімферопольської дієцезії. 24 серпня 2008 р., після реставрації катедральний собор реконсекрував кардинал Станіслав Дзівіш / Stanisław Jan Dziwisz з Кракова. *Собор Внебовзяття Пресвятої Діви Марії у Харкові* отримав статус катедрального 4 травня 2002 р. після утворення Харківсько-Запорізької

дієцезії з центром у Харкові. *Собору Отця Милосердного у Запоріжжі* статус співкатедрального (Konkatedra) 6 липня 2005 р. надала Конгрегація у справах єпископів. Від початку повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. на багатьох теренах Харківсько-Запорізької дієцезії тривають активні бойові дії. Нині тут функціонують благодійні католицькі служби й капеланство, які надають духовну та матеріальну підтримку потребуючим.

В Україні ще дві римо-католицькі святині мали статус катедр. Це собор Святого Миколая у Києві та собор Пресвятої Трійці у Луцьку. Після знищення останнього у 1781 р., статус катедр в 1787 р. отримав костел Святих Петра і Павла у Луцьку.

У підрозділі 4.3 **«Костели Римо-Католицької Церкви на землях України: римо-католицькі святині Львівської архідієцезії; святині Львова (1772–1939); костели Києва (1797–1914)»** представлено динаміку розвитку сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви у Львівській архідієцезії, а також будівництво святинь у Львові та Києві.

Цінними є Римо-католицькі святині Львівської архідієцезії побудовані у XVIII ст. Багато з них передано іншим конфесіям, а значна частина не функціонує. Прикладом може слугувати унікальний *костел Святого Йосифа (1752–1766)*. Львівська обл., Підгірці. У 1944 р. храм було сплюндровано радянськими військовими та каральними органами. Після Другої світової війни радянська влада використовувала храм як склад для паливно-мастильних матеріалів, а у 2013 р. святиню передали Греко-Католицькій Церкві та освятили під титулом Миколая Чарнецького і новомучеників Української Греко-Католицької Церкви. Прикладом унікальної святині, яка нині не функціонує і руйнується може слугувати *костел Всіх Святих у селі Годовиця* (Пустомитівського району Львівської області) над створенням якої працювали відомі майстри – Бернард Меритин, Йоган-Георг Пінзель та ін. У цьому костелі зберігався чудотворний *образ Матері Божої Потішительки*, культ якого був поширений з 1852 р. У 1934 р. образ Матері Божої був коронований архієпископом Болеславом Твардовським, а невдовзі, після початку Другої світової війни перевезений у Польщу та розміщений для пошанування в костелі Святого Августина у Вроцлаві.

З 1855–1939 рр. у Львові було споруджено двадцять три римо-католицькі храми. У розвитку сакральної архітектури цього періоду можна виділити два етапи. Перший охоплює період з 1875 по 1914 рр. У цей час відбулося створення нової інституційної структури Римо-Католицької Церкви після періоду заборони та обмежень. Другий – з 1930 по 1939 рр. та початку Другої світової війни. В цей період сакральна архітектура Львова розвивалася *від раннього історизму до модерну*. В усіх проєктах до 1914 р., а також і в міжвоєнний період домінував *історизм*. Перехідний стиль *між романським і готикою* у побудові має костел і монастир Сестер Францисканок Найсвятішого Сакраменту (1877 – бл. 1890, архітектор Юліан Захаревич); каплиця і монастир Кармеліток Босих, згодом Сестер Францисканок Родини Марії (1889–1890 рр., архітектор Юзеф Кастан Яновський); костел Кармелітанок Босих (1893–1895 рр., архітектор Франц Статц); костел Святої Єлизавети (площа Кропивницького) (1902–1904 рр., 1904–1911 рр., архітектор Теодор Таловський). Будівлі в оздобленні яких переважає *стилістика необароко*: комплекс Святої Терези (бл. 1860–1863, архітектор Юзеф Франц); монастир

Воскресіння з «Інтернатом Руським» (1881–1897, архітектор Альбін Загурський); монастир Пресвятого Серця / *Sacré Coeur* (1882–1897, архітектор Іван Левинський); костел і монастир Отців Реформатів (1896–1900, архітектор Міхал Ковальчук); костел Матері Божої Святого Розарія на Клепарові (1904 р., проєкт розробив Вінцентій Вітольд III Равський); костел Святого Йосифа та блаженного Андрія Боболі в єзуїтському реколекційному домі (1914–1916, архітектори: Станіслав Дідек і Францішек Мончинський). Еклектичне поєднання неороманських і модерних мотивів простежуємо в оздобленні костелу Воскресенців (1888–1889 рр., архітектор Альбін Загурський). Нові стилістичні форми у сакральній архітектурі Львова збагачуються реконструкцією давніх храмів. *Неороманських форм* набув середньовічний костел Святого Йоана, який перебудував Юліан Захаревич у 1887 р. Цей костел був взірцем для інших храмів збудованих наприкінці XIX – початку XX ст. До *необарокових* можна віднести костел Сакраменток XVIII ст., який перебудував у 1881–1887 рр. Адольф Мінаевич, а також у 1902–1904 рр., Владислав Садловський. Форму *раннього модернізму* мають тільки дві споруди нелітургійного призначення: будинок для невиліковних при Інституті сестер Юзефіток, Іван Левинський, 1900 р.; Реколекційний дім Отців Єзуїтів, Юзеф Пйонтковський і Кароль Ріхтман, 1907–1908 рр.

Будівництво римо-католицьких костелів у Львові інтенсивно розвивалося в останні роки перед Другою світовою війною. Такого не спостерігалось в інших містах. Наприклад, у Кракові, який був певним орієнтиром для Львова, за весь міжвоєнний період споруджено тільки три храми.

Феномен активного будівництва римо-католицьких святинь у міжвоєнний період можна пояснити кількома чинниками. Першим із них було відновлення польської державності. Другим – відновлення католицького релігійного життя та відбудова зруйнованих і занедбаних святинь після Першої світової війни. Третім важливим чинником стало повернення на ці терени давніх монаших орденів і згромаджень, які раніше провадили євангелізаційну, освітню та благодійну діяльність, а також заснування нових орденів і згромаджень. Пам'ятки цього часу відтворюють естетику і традиційну стилістику епохи. В архітектурі сакральних споруд простежується наслідування основних мистецьких стилів, формування стилістики історизму (неоготики, неокласицизму, необароко тощо), а також поєднання цих стилів.

Будівельна активність великою мірою залежала від проведення конкурсів на кращі проєкти. Прикладом можуть слугувати костели Матері Божої Остробрамської та Святого Вінкентія де Поля. Костел Матері Божої Остробрамської (1931–1934 рр., архітектор Тадеуш Обмінський, проєкт змодифікував Вавжинець Дайчак) побудований у *стилі старохристиянських базилік*, які мають просту і строгу форму.

Велику історичну, культурну та мистецьку цінність мали римо-католицькі святині Львова, які були знищені в період радянської влади з 1944 по 1991 рр. До них слід віднести комплекс монастирських будівель Пресвятого Серця Ісуса (*Sacré Coeur*). Це одна з найбільш монументальних споруд, які були побудовані у другій половині XIX ст. в Галичині. Будівництвом каплиці Найсвятіших Сердець Ісуса і Марії у 1860–1864 рр. керував відомий архітектор Вінцентій I Равський, а розбудову монастиря в 1884–1897 рр., здійснив архітектор, професор Іван Левинський. Каплиця,

відома лише завдяки кресленням і архівним фотографіям, мала *неоготичні форми з елементами неороманського стилю*.

У післявоєнний час каплицю Пресвятих Сердець Ісуса і Марії, дитячий будинок і зал з надбудовою було знесено, а на їх місці зведено нові флігелі корпусів Національного університету «Львівська політехніка». Решта частин монастиря перепрофільовано. В цьому контексті слід зазначити, що у 2024 р. фахівці кафедри архітектури та реставрації Інституту архітектури та дизайну Національного університету «Львівська Політехніка» під керівництвом проф. Миколи Бевза провели реконструкцію зруйнованого костелу Пресвятого Серця Ісуса у Львові та створили 3D-модель, відтворивши вигляд втраченої каплиці.

Характеризуючи стилістику цих костелів складно визначити специфічні риси львівської сакральної архітектури цього періоду. Серед архітекторів, які працювали у Львові відзначився Юліан Захаревич / Julian Zachariewicz (концепції в «перехідному стилі» (костел Пресвятого Серця Ісуса та монастир Сестер Францисканок Пресвятих Дарів на вул. Курковій / нині вул. Лисенка); професор Тадеуш Обмінський / Tadeusz Obmiński (значний вплив на сакральну архітектуру Східної Галичини завдяки успіху проєктів 1903 р., зокрема, побудові костелу Матері Божої Остробрамської на верхньому Личакові); Ян Каєтан Яновський / Jan Kajetan Janowski (каплиця монастиря Кармеліток Босих на вул. Курковій / нині вул. Лисенка); Франц Штатц / Franz Statz (костел та монастир Кармелітів Босих на вул. Потоцького / нині вул. ген. Чупринки, побудований архітектором Іваном Левинським / Jan Lewiński); Теодор Мар'ян Тальовський / Teodor Marian Talowski (костел Святої Єлизавети побудований у неоготичному стилі); проєкт Теофіла Едварда ван Гансена / Theophil Edvard Freiherr von Hansen; архітектор Едмунд Келер / Edmund Köhler (каплиця Будинку Військових Інвалідів (вул. Клепарівська); Вінкентій I Равський / Wincenty I Rawski (монастир і науково-освітній інститут Пресвятого Серця Ісуса (Sacré Coeur), Іван Левинський – будова костелу-каплиці Пресвятих Сердець Ісуса і Марії – зруйнована у 70-х рр. XX ст.) та ін.

Щоб сприяти будівництву костелів у селах і запобігти будівництву «безстилевих костелів» Львівський архієпископ Йосиф Більчевський у 1903 р. замовив у Тадеуша Обмінського / Tadeusza Obmińskiego типові проєкти і кошториси для костелів на 200, 400 і 600 осіб (у 1904 р. частину проєктів опубліковано у львівському «Технічному журналі»).

Аналіз процесів будівництва святинь у Львові показав зростання їх кількості порівняно з Києвом і Наддніпрянщиною. Попри історичну роль Києва та Наддніпрянщини як регіонів культурної взаємодії між Сходом і Заходом, кількість збережених пам'яток давнього сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на цих територіях залишається незначною. З історичних джерел відомо, що у Києві з кінця XVIII до початку XX ст. було побудовано чотири костели: 1) дерев'яний костел Пресвятої Діви Марії та апостолів Петра і Павла (1797–1799 рр., у 1843 р. – знищений під час великої пожежі на Печерську); 2) костел Святого Олександра (1817–1842 рр.); 3) костел Святого Миколая (1899–1909 рр.); 4) костел Святого Йосифа (не зберігся, будівництво розпочато у 1914 р.).

У підрозділі 4.4 «Історія культури відомих чудотворних образів Ісуса Христа і Пресвятої Діви Марії та їхніх копій в римо-католицьких святинях України:

Salus Populi Romani; Madonna del Perpetuo Soccorso; Mater Misericordiae; Ченстоховської; Милостивої; Зцілення Хворих; Ісуса Милосердного)» досліджено історію та культ відомих чудотворних образів Ісуса Христа і Пресвятої Діви Марії та їхніх копій у римо-католицьких святинях України: Salus Populi Romani; Madonna del Perpetuo Soccorso; Mater Misericordiae; Ченстоховської; Милостивої; Зцілення Хворих; Ісуса Милосердного. Дослідження ікон утруднювалося тим, що переважна більшість цих пам'яток була вивезена за межі України в період Другої світової війни.

До відомих копій ікони Матері Божої «*Salus Populi Romani*» слід віднести копії в Летичеві, Кохавині, Бережанах, Бучачі, Білому Каміні (нині зберігається у Львівській національній галереї мистецтв, відділі в Олеську), Старій Солі, Зимній Воді (зберігається у парафіяльній церкві у Вроцлаві / Wrocław-Ciążyń), Семенівці (перебуває у парафіяльному храмі в Добошовіцах / Doboszowice), Кротошині (нині у парафіяльному храмі в Камінній біля Намислова у Польщі), а також у Куткорі, Вижнянах, Підкамені, в Сасові (нині у Жухлюві / Żuchłów у Польщі), Вишнівчику, Скалаті, Золочеві, Єзуполі, а також у Львові (нині зберігається у Вроцлаві в монастирі Сакраменток) та ін. До відомих копій ікони «*Madonna del Perpetuo Soccorso*» слід віднести копії в Мостиськах, Львові (в костелах: Матері Божої Громничної – нині в каплиці Вищої духовної семінарії Львівської архідієцезії (Львів–Брюховичі), катедральному храмі Внебовзяття Пресвятої Діви Марії, Матері Божої Неустанної Помочі і Святого Йосифа – нині знаходиться у монастирі сестер Кармеліток у місті Каліш (Польща), Левандівці, Збоїсках), а також у римо-католицьких храмах: у Дрогобичі, у Білках Королівських / Нижня Білка (нині у Валаві, що біля Перемишля), у Заліщиках, Золочеві, Івано-Франківську (дві ікони: нині у храмі Внебовзяття Пресвятої Діви Марії в Полянці Здруй в Польщі та у храмі Святого Мауріція у Вроцлаві), в Тернополі, Лопатині, Берездівцях, Липниках, Меденичах, Соколів, Пнікут, Самборі, Трибухівцях, Турці, Мшанці, Ушні, Бориславі, Трускавці, Малехові та ін. До відомих копій ікони «*Mater Misericordiae*» (Матері Божої Милосердя, також відомої як Мати Божа Остробрамська) слід віднести копії у Львові в костелі Матері Божої Остробрамської (нині у Вроцлаві), а також у храмах в Зазулях-Козаках / Козаках біля Золочева (нині у Білій Нижній / Białej Niżnej) та ін. У рамках дослідження було розглянуто чотирнадцять копій ікони Богородиці Ченстоховської, які зберігалися в Галичині (Болехові, Бучачі, Винниках, Збаражі, Коломиї, Львові (сім ікон), Наварії, Надвірній), хоча таких ікон на галицьких теренах віднайдено понад п'ятдесят. Дослідження переважної більшості копій ікони Богородиці Ченстоховської показали, що вони походять від назви місцевості, де вони знаходилися. А основною причиною поширення копій цієї чудотворної ікони в римо-католицьких костелах та каплицях Галичини був культ Богородиці та глибоке переконання у Її заступництві перед Господом Богом. Тому ікони Богородиці знаходилися в центральній частині храму на вівтарі. Ікони, які визнавалися чудотворними, прикрашалися золотими та срібними шатами і коронами, як знак королівської гідності Пресвятої Діви Марії і Дитятка Ісуса. Незважаючи на велику популярність ікони Матері Божої Милостивої (Ласкавої) виготовлено небагато її копій. Найбільш відомі знаходяться у Кракові та Львові. Ця ікона представлена в різних видах образотворчого мистецтва: малярстві (монументальному та станковому), вітражі, скульптурній пластиці. Важливим є культ цієї ікони в римо-католицьких та греко-католицьких храмах України та Польщі. До

відомих копій образу *Пресвятої Діви Марії Зцілення Хворих (образ Матері Божої Непорочно Зачатої з Тартакова)* слід віднести образ у костелі в Тартакові (оригінал чудотворного образу зберігається у Лукавецькій парафії у Польщі). Найдавніший оригінальний образ *Милосердного Ісуса* в Україні (копія з образу Євгеніуша Казиміровського 1934 р.) знаходився у Львівській митрополичій базиліці Внебовзяття Пресвятої Діви Марії (у 70-х рр. ХХ ст. у вівтарі базиліки розміщена копія відомого образу Станіслава Качора-Батовського намальованого у 1943 р.). У сучасний період з ініціативи Римо-Католицької Церкви в Україні проводяться роботи з віднайдення, збереження та реставрації чудотворних образів. Важливим знаком культурної співпраці між Польщею і Україною є те, що значну частину копій чудотворних образів повернуто в Україну в ті святині, в яких вони зберігалися та були оточені значним культом (Рудки, Лопатин, Чортків, Золотий Потік, Коломия, Надвірна, Любомль, Затурці, Берездівці, Броди, Комарно, Янів, Жовква, Снятин, Збараж та ін.).

У п'ятому розділі **«Історія і культ покровителя Львівської архідієцезії та новітніх святих Римо-Католицької Церкви»** представлено життєпис та історію культу покровителя Львівської архідієцезії блаженного архієпископа Якуба Стрепи та новітніх святих Римо-Католицької Церкви в Україні: архієпископа митрополита Львівського Йосифа Більчевського та прелата о. Зигмунта Гораздовського – засновника Згромадження сестер святого Йосифа, а також проаналізовано пастирське служіння цих новітніх святих та їхній науковий доробок, що включає монографії та офіційні друковані видання.

У підрозділі 5.1 **«Життєпис та культ покровителя Львівської архідієцезії блаженного архієпископа Якуба Стрепи»** представлено історію життя та культ блаженного Якуба Стрепи, який спричинився до побудови Львівської катедрі та віднови Львівської архідієцезії.

До знаменних подій в Україні пов'язаних з блаженным архієпископом слід віднести: повернення 13 січня 2009 р. до Львівської архідієцезії з Кракова реліквії блаженного архієпископа Якова Стрепи; оголошення храму блаженного Якова Стрепи та святого Іполита *санктуарієм блаженного Якова Стрепи та святих і блаженних митрополії Галицької і Львівської* в м. Галичі Івано-Франківської області 25 вересня 2019 р. Поширюють культ блаженного архієпископа Отці Францисканці в Україні та Польщі, оскільки блаженний Яків був першим францисканцем, який у 1391 р. став пастирем Львівської архідієцезії.

До закінчення Другої світової війни реліквії блаженного архієпископа Якова Стрепи вшановували у Львівській катедрі, а після приходу радянської влади до Львова мощі блаженного Якова знаходились у різних храмах Польщі. І тільки із здобуттям Україною незалежності були старання повернути цінні реліквії до Львова, що й відбулося у 2009 р., у 600-ту річницю смерті блаженного. Після перевезення священних реліквій до Львова відбулося паломництво парафіями Львівської архідієцезії. Нині реліквії розміщені на головному вівтарі Львівської базиліки Внебовзяття Пресвятої Діви Марії.

У підрозділі 5.2 **«Святий Йосиф Більчевський, архієпископ митрополит Львівський (1860–1923): життя та служіння»** подано історичні відомості про життя, науковий доробок та пастирське служіння новітнього святого Римо-Католицької Церкви в Україні архієпископа Йосифа Більчевського, який відіграв важливу роль у

відбудові Львівської архідієцезії.

З початку 1891 р. і до кінця життя Йосиф Більчевський перебував у Львові. У Львівському університеті здобув вчене звання професора теологічного факультету, а у 1898 р. молодий д-р проф. Йосиф Більчевський був призначений деканом цього факультету. У 1900 р. Сенат Львівського університету одногосно обрав його ректором, що стало одним із вирішальних факторів, які сприяли подальшому призначенню його на посаду Львівського архієпископа після смерті архієпископа Северина Моравського. У 1901 р. Йосифа Більчевського було консекровано на архієпископа митрополита Львівського. Під час його керівництва (1901–1923 рр.) Львівська архідієцезія налічувала 261 парафію, 135 експозитур, 582 філіальні костели та громадські каплиці, розташовані в 30 деканатах. Архієпископ сприяв утворенню 21 парафії, 96 експозитур (філіальних відділень) та побудові 328 філіальних костелів і каплиць.

Наукова спадщина Й. Більчевського представлена фундаментальними працями: «Археологія християнська по відношенню до історії Церкви і догмату» (*Archeologia chrześcijańska wobec historyi Kościoła i Dogmatu*, 1890) написана у двох частинах: археологія, як джерело історії Церкви та археологія, як джерело догматики. Вчений виділяє різні види пам'яток мистецтва: іконографічні символи; алегоричні образи; історичні образи; літургійні образи, а також іконографію Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці і святих. У праці «Євхаристія у світлі найдавніших писемних пам'яток, іконографічних та епіграфічних» (*Eucharystya w świetle najdawniejszych pomników piśmiennych, ikonograficznych i epigraficznych*, 1898) здійснено комплексний аналіз літургійних текстів, богословських трактатів і археологічних знахідок перших століть християнства, звертаючи увагу на безперервність розвитку віровчення про реальну присутність Христа у Пресвятій Євхаристії. Дослідження структуроване у три частини: писемні пам'ятки, іконографічні джерела та стародавні епітафії. Особливу увагу приділено символіці євхаристійних зображень у ранньохристиянському мистецтві та катакомбних написах. Репринт книги побачив світ у 2004 р., напередодні канонізації автора.

З нагоди святкування 100-ї річниці народження для Неба митрополита Львівського, архієпископа Йосифа Більчевського, 18 вересня 2023 р. у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбулася урочиста академія за участі семінаристів, студентів та випускників Теологічного інституту імені святого Йосифа Більчевського.

У підрозділі 5.3 «Святий Зигмунт Гораздовський (1845–1920) – засновник Згромадження сестер святого Йосифа: життя та служіння» подано історичні відомості про життя та пастирське служіння новітнього святого Римо-Католицької Церкви в Україні прелата Зигмунта Гораздовського, який спричинився до віднови Львівської архідієцезії, будівництва святинь та закладів для невиліковно хворих та знедолених. Окрім матеріальної допомоги бідним дбав про їхній духовний розвиток, євангелізував дітей та молодь. У 1879 р. заснував товариство «Доброго Пастиря» (*Boni Pastoris*), для духовного збагачення, моральної підтримки та взаємодопомоги між священиками. Видавав щомісячну газету «Добрий Пастир» (*Bonus Pastor*); «Щоденну газету» (*Gazeta codzienna*); опрацював «Катехизм Католицької Церкви» (*Katechizm Katolickiego Kościoła*, 1887), написав для молоді «Ради й перестороги на

все життя» (*Rady i przestrogi na cale życie*, 1876), «Норми і правила доброго виховання» (*Zasady i przepisy dobrego wychowania*, 1886). У 1882 р. о. Зигмунт Гораздовський заснував у Львові «Дім Праці» для жебраків. У 1884 р. – Згромадження сестер святого Йосифа та «Заклад Святого Йосифа для невиліковно хворих і одужуючих» у Львові. Працюючи у школі ввів Перше Святе Причастя для дітей і практику роздавати пам'ятки на Перше Святе Причастя й Миропомазання.

У **додатках** подано: I. Ілюстрації вибраних пам'яток сакрального мистецтва; II. Перелік основних об'єктів дослідження; III. Документи, рідкісні видання, рукописи, декрети, таблиці; IV. Словник понять і термінів. На світлинах представлені пам'ятки сакрального мистецтва та християнської археології (з наукової праці архієпископа Йосифа Більчевського, 1890); санктуарії Львівської архідієцезії присвячені Пресвятій Діві Марії, Особам Пресвятої Трійці / Божій таємниці, святим та блаженним; дієцезіальні санктуарії Римо-Католицької Церкви в Україні; відомі чудотворні образи Ісуса Христа і Пресвятої Діві Марії, які були найбільш поширені на українських землях XVIII – початку XXI ст.; світлини культу покровителя Львівської архідієцезії блаженного Якуба Стрепи, а також життя та служіння новітніх святих Львівської архідієцезії – Йосифа Більчевського (1860–1923), архієпископа митрополита Львівського та Зигмунта Гораздовського (1845–1920) – прелата, засновника Згромадження сестер святого Йосифа. У праці містяться світлини рідкісних книг, рукописів та документів (Декрети проголошення санктуаріїв Львівської архідієцезії), а також дані про санктуарії (національні, дієцезіальні), базиліки та катедри, які подані у таблицях.

ВИСНОВКИ

У праці на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних матеріалів – архівних джерел, документів, рідкісних видань, рукописів, декретів, сучасних досліджень та публікацій у рецензованих багатотомних наукових виданнях, а також даних, поданих на офіційних електронних ресурсах Римо-Католицької Церкви в Україні, *представлено* історію розвитку Римо-Католицької Церкви та стан сакрального мистецтва на землях України XVIII – початку XXI ст.

У результаті виконання поставлених завдань формулюємо такі висновки:

1. *Опрацьовано* цінні відомості, які містяться в давніх шематизмах / *Schematismus*, (Львів, 1809–1943). У них поданий перелік духовних осіб, парафій, святинь, кількість парафіян та інші важливіші дані. Тематика дослідження зумовила розгляд документів, рукописів та книг про сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України, які зберігаються в архіві Львівської архідієцезії у Львові, Державному архіві Львівської області; Національній бібліотеці у Варшаві (Рукописи); Національному архіві у Кракові та ін. Проаналізовано *понад тисячу наукових публікацій*, з них понад п'ять сотень у рецензованих багатотомних наукових виданнях. Загалом вченими досліджено понад п'ятсот святинь та десятки тисяч предметів літургійного призначення. Серед опрацьованих матеріалів: праці кінця XIX – початку XX ст. (М. Дзедушицького, Й. Більчевського, Д. Зубрицького, А. Шнайдера, Ф. Лобеського, К. Іваницького); дослідження кінця XX – початку

XXI ст. (8-томне видання з історії Церкви Б. Кумора, 23-томне видання з історії сакрального мистецтва під редакцією Я. К. Островського та інші).

Розгляд наукових праць, які опубліковані в багатотомних друкованих виданнях, а також одноосібних монографіях, дає підстави ствердити, що найбільше пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви – монастирів, костелів та каплиць, предметів літургійного призначення було створено у Львівській архідієцезії на землях сучасних українських областей – Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської і Чернівецької. На теренах східних областей України пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви збереглося значно менше.

2. *Встановлено* історичні витoki та джерела інспірацій у сакральному мистецтві Римо-Католицької Церкви. В оздобленні римо-католицьких святинь цінними є твори образотворчого мистецтва натхненні історичними подіями та пророцтвами, описаними в книгах Біблії. Вони є надзвичайно важливі не тільки для поглиблення релігійних знань, але й для духовного та культурного розвитку українського суспільства, яке сформувалося на основі християнської віри та моралі. В історії Римо-Католицької Церкви та сакральному мистецтві важливе значення має традиція. З'ясовано, що у християнській традиції Слово Боже і Образ поєднуються та взаємно доповнюють теологічний зміст *Fides ex auditu* (Віра від слухання) та *Fides ex visu* (Віра від бачення). Ці твердження можна сформулювати як постулат: віра потребує образу, який можна передати засобами сакрального мистецтва. Догматичне вчення щодо цього закріплене в документах VII Вселенського Собору (787 р.) та документах Другого Ватиканського собору (1962–1965), зокрема в Конституції про Святу Літургію. Для розуміння формування сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви проведено аналіз праці Й. Більчевського «Археологія християнська по відношенню до історії Церкви і догмату», у якій автор досліджує ранньохристиянське сакральне мистецтво та його символіку, класифікуючи пам'ятки на п'ять груп: іконографічні символи, алегоричні образи, історичні образи, літургійні образи та іконографію Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці і святих.

3. *Досліджено* історичні умови розвитку Римо-Католицької Церкви та стан сакрального мистецтва на українських землях та визначено основні періоди: *перший період* – розвиток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на західноукраїнських землях XVIII – першої третини XX ст. умовно поділяємо на три етапи: часи Речі Посполитої (до 1772 р); добу Габсбурзької монархії (1772–1804), Австрійської (1804–1867), Австро-Угорської (1867–1918) та Російської (1721–1917) імперій; а також Польської Республіки (1918–1939); *другий період* – переслідування Римо-Католицької Церкви та нищення пам'яток сакрального мистецтва в період радянської влади на західноукраїнських землях (1939–1941, 1944–1991 рр.) та на східних землях України (1919–1941, 1944–1991 рр.); *третій період* – з 1991 р. в незалежній Україні відбувся процес відновлення структур Римо-Католицької Церкви та відродження давніх традицій у сакральному мистецтві.

Унаслідок поділів Речі Посполитої, західноукраїнські землі потрапили під владу Австрії, а більшість українських теренів – під Російську імперію. В Австрії Римо-Католицька Церква втратила численні привілеї, що суттєво вплинуло на розвиток релігійного мистецтва та будівництво сакральних споруд. У Російській імперії самодержавство обмежило не тільки побудову нових храмів та монастирів, а також і просвітницьку та благодійну діяльність Римо-Католицької Церкви. Перша

світова війна призвела до значних змін на політичній мапі Європи та вплинула на становище Римо-Католицької Церкви та стан сакрального мистецтва. Під час польського правління у міжвоєнний період Римо-Католицька Церква мала більшу свободу для розвитку мистецтва та будівництва храмів. Вплив польського культурного середовища на землях Західної України сприяв поширенню мистецьких традицій та стилів у сакральному мистецтві, зокрема бароко та історизму. У 20–80 рр. ХХ ст. в УРСР радянська влада переслідувала Римо-Католицьку Церкву, вбачаючи у її структурах серйозну перешкоду на шляху впровадження атеїстичної ідеології. Після Другої світової війни західні землі України були приєднані до СРСР. Римо-Католицька Церква зазнавала репресій від радянської влади, яка обмежувала її діяльність, конфіскувала майно та закривала костели, нищила твори сакрального мистецтва, архітектуру, малярство, предмети літургійного призначення. Сімдесятилітній період войовничого атеїзму та переслідувань Католицької Церкви радянською владою завершився розпадом СРСР та проголошенням Україною незалежності 24 серпня 1991 р. Але ще перед тим, 16 січня 1991 р. Папа Римський Йоан Павло II відновив в Україні структури Католицької Церкви, призначивши для відновлених дієцезій нових єпископів.

4. *Проведено* історичний огляд і аналіз пам'яток сакрального мистецтва Римо-Католицької Церкви на українських землях XVIII – початку ХХІ ст.; розглянуто основні святині Львівської митрополії (національні та дієцезіальні санктуарії, базиліки, катедральні собори, костели, каплиці), а також костели Львова (1772–1939) та Києва (1797–1914). Сакральні пам'ятки класифіковано за їхнім значенням і статусом. З відновленням структур Римо-Католицької Церкви активізувався процес повернення римо-католицьких храмів релігійним громадам. Розпочалася праця з їхнього відновлення та реставрації. *Встановлено*, що нині в Україні діючими є сорок три санктуарії (двадцять один – у Львівській архідієцезії та двадцять два санктуарії в інших шести дієцезіях). З них двадцять п'ять присвячені Пресвятій Діві Марії. Два санктуарії мають статус всеукраїнських. Давнім дієцезіальним санктуарієм Матері Божої Милостивої, проголошеним у 1776 р. Львівським архієпископом Вацлавом Єронімом Сераковським, є костел Внебовзяття Пресвятої Діві Марії у Львові. *Проведено* огляд та аналіз основних святинь Львівської митрополії, насамперед тих, що були розташовані на теренах Львівської архідієцезії, зокрема, святинь Львова (1772–1939). Дослідження виявило небувалий зріст будівництва сакральних споруд у міжвоєнний період з 1918 до 1939 р. Всі святині вирізняються високим рівнем виконання. Значною мірою на це вплинула фахова підготовка архітекторів і майстрів та організація мистецьких конкурсів на кращий проект та макет храму, які проводилися у Львові.

5. *Введено* до наукового обігу офіційну церковну документацію – декрети Львівських митрополитів Римо-Католицької Церкви, якими, відповідно до кан. 1230 ККП, встановлено санктуарії: Святого Антонія у Львові (1995); Вмираючого Ісуса з Мілятина, Кам'янка-Бузька (1996); Марцеліни Даровської в Язлівці (1999); Матері Божої Неустанної Помочі в Мостиськах (2002); Матері Божого Святого Скапулярію в Полупанівці (2004); Чесного Хреста у Берездівцях (2005); Декрет коронації Матері Божої Рудківської (2006); Пресвятої Богородиці Марії – Матері Божого Провидіння в Нижанковичах (2007); Матері Божої в Лановичах (2009); Матері Божої в Чорткові (2009); Святої Анни в Сусідовичах (2016); Пресвятої Діві Марії у Винниках (2016);

Матері Божої у Більшівцях (2017); Матері Божої Цариці Миру в Івано-Франковому (2017); Блаженного Якова Стрепи у Галичі (2019); Пресвятої Діви Марії Фатімської в Садгорі (2018); Блаженної Марти Вецької в Снятині (2018); Пресвятої Діви Марії Зцілення Хворих в Тартакові (2020).

6. *Простежено* історію та культ відомих чудотворних образів, а також їхніх копій у римо-католицьких святинях. *Встановлено*, що серед найбільш шанованих у минулому, а також і нині залишаються священні образи Ісуса Христа і Його Матері – Пресвятої Діви Марії. Цей факт пояснюється тим, що ці священні образи надзвичайно важливі з огляду на літургійне призначення та центральне місце в римо-католицьких, а також греко-католицьких і православних святинях. До відомих чудотворних образів Пресвятої Діви Марії і Дитятка Ісуса культ яких був розповсюджений в Україні, насамперед на західних теренах, слід віднести чудотворні ікони Матері Божої: «*Salus Populi Romani*»; «*Madonna del Perpetuo Soccorso*»; «*Mater Misericordiae*»; Ченстоховської; Милостивої; Пресвятої Діви Марії Зцілення Хворих, а також образ Ісуса Милосердного. Важливо зазначити, що святині (санктуарії та базиліки), у яких зберігаються ці ікони, стали важливими центрами духовного паломництва для вірян України та інших держав.

7. *Представлено* життєвий шлях, пастирське служіння та культ покровителя Львівської архідієцезії блаженного Якова Стрепи (беатифікованого в 1910 р.), а також новітніх святих Львівської архідієцезії: Йосифа Більчевського – Львівського архієпископа митрополита та Зигмунта Гораздовського – прелата, засновника Згромадження сестер святого Йосифа (беатифікованих Папою Римським Йоаном Павлом II у 1991 р., та канонізованих Папою Римським Бенедиктом XVI у 2005 р.). Теологічна концепція архієпископа Йосифа Більчевського знайшла відображення у фундаментальних наукових працях. У них вчений доводить, що з самого початку Церква сприяла розвитку сакрального образотворчого мистецтва за допомогою якого будувала християнські храми, створювала вівтарі, амвони, літургійний посуд, літургійні ризи та інші предмети. За період його керівництва з 1901–1923 рр. Львівська архідієцезія налічувала 261 парафію, 135 експозитур, 582 філіальні костели та громадські каплиці. Прелат Зигмунт Гораздовський допомагав архієпископу Йосифу Більчевському відновлювати Львівську архідієцезію: опрацював Катехизм Католицької Церкви, написав для молоді «Ради й перестороги на все життя»; «Правила доброго виховання», заснував у Львові товариство «Доброго Пастиря» і «Дім Праці» для жебраків, а в 1884 р. – Згромадження сестер святого Йосифа та «Заклад святого Йосифа для невиліковно хворих і одужуючих».

8. Відповідно до поставленої мети і завдань реалізоване наукове дослідження «Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст.: історико-культурний аспект» дало змогу не лише розглянути ключові духовно-культурні ідеї відповідного історичного часу, узагальнити найбільш значущі тенденції розвитку сакрального мистецтва в різних смислових площинах, а й побачити через їх призму потенціал для розвитку міжнаціональних та міжконфесійних взаємодій в історії України, Польщі та Європи загалом в нових історичних реаліях XXI ст.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації в українських рецензованих виданнях (одноосібні монографії)

1. Дем'янчук А. Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст.: історико-культурний аспект : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2025. 812 с.; іл. ISBN 978-617-10-0918-9

Рецензії:

Підкова І.З. Рецензія на монографію А.Л. Дем'янчука «Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст.: історико-культурний аспект: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2025. 812 с.; іл.». *Вісник науки та освіти*. № 6(36). 2025. С. 2062–2065. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6\(36\)-2062-2065](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6(36)-2062-2065) ;

Голубко В.Є. Рецензія на монографію Андрія Дем'янчука «Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст.: історико-культурний аспект». *Актуальні питання у сучасній науці*. №7(37). 2025. С. 1225–1228. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-7\(37\)-1225-1228](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-7(37)-1225-1228))

2. Дем'янчук А. Як твориться українська ікона. З авторського досвіду : монографія. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2015. 336 с.; іл. ISBN 978-966-355-117-3

Публікації у зарубіжних рецензованих виданнях (колективні монографії)

3. Demianchuk A. Roman miracle-working icons of the Mother of God in the iconic art of Ukraine. *New stages of development of modern science in Ukraine and EU countries : monograph / edited by authors. 7-th ed. Riga ; Latvia : «Baltija Publishing», 2019. P. 420–449. (Chapter «History of Art». <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-15-0-148>. URL: http://www.baltijapublishing.lv/download/all-science-3/all-science_part_7.pdf.*

4. Demyanchuk A. Author's technology of the making a Modern Icon based on the European Painting Techniques. *Integration of traditional and innovative scientific researches: global trends and regional aspect : monograph / edited by authors. Riga ; Latvia : «Baltija Publishing», 2020. (Chapter «History of Art». 2020. P. 1–23. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/74/1941/4238-1>. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-001-8-3-1>.*

Публікації у зарубіжних виданнях, що входять у наукометричні бази Scopus / Web of Science Core Collection

5. Demianchuk A., Levkovych N., Kravchenko M., Tymkiv, B., Stempitska, Y. Copies of the icon of the Mother of God Czestochowa in Roman Catholic churches of Galicia. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research* (November 2021). Vol. 11. Iss. 2. Special Iss. XXIV. Czech Republic, Hradec Kralove : Magnanimitas, 2021. P. 143–150. (ISSN / eISSN: 1804-7890). **Indexed by Web of Science. JCR 2023: Q3.** URL: <http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110224/PDF/110224.pdf>. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110224/papers/A_26.pdf. (внесок автора у збір матеріалу та написання тексту – 85 %).

6. Demianchuk A., Hrymskyu V., Tsyhanyk M., Tymkiv, B., Pidkova, I. Analysis of scientific research on the sacred art of the Roman Catholic Church in Ukrainian

territories . *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias* (Oct. 5 2024). 2024. Vol. 3. P. 1234–1243. **Indexed by Scopus**. *Scopus Q3 / SJR 2024: Q4*. DOI: <https://doi.org/10.56294/sctconf2024.1234>. URL:

<https://conferencias.ageditor.ar/index.php/sctconf/article/view/1234>. (внесок автора у збір матеріалу та написання тексту – 90 %).

7. Demianchuk A., Hrymskyu V., Tsyhanyk M., Stempitska, Y., Hnatyuk, M. Historical analysis of the sanctuaries of the Lviv Archdiocese of the Roman Catholic Church in Ukraine. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. Vol. 8. P. 1–12. **Indexed by Scopus**. *SJR 2024: Q4*. DOI: <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe055>. URL: <https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/7289/3099>. (внесок автора у збір матеріалу та написання тексту – 85 %).

Публікації, що внесені до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія)

8. Дем'янчук А. Чудотворна ікона Мати Божа Ласкава та її копії в католицьких храмах Галичини. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. № 43. Т. 1. С. 85–91. (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). URL: <http://www.aphn-journal.in.ua/43-1-2021>. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/43_2021/part_1/13.pdf

9. Дем'янчук А. Історія чудотворної ікони Матері Божої Милосердя («Mater Misericordiae») та її копій на землях України. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. № 73. Т. 2. С. 32–40 (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/73_2024/part_2/7.pdf. URL: <http://www.aphn-journal.in.ua/73-2-2024>.

10. Дем'янчук А. Історія чудотворного образу Пресвятої Діви Марії Зцілення Хворих та його копії в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. № 74. Т. 1. С. 99–106 (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/74_2024/part_1/15.pdf. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/74-1-13>.

11. Дем'янчук А. Л. Блаженний Архієпископ Яків Стрепа (Jakuba Strzemie) – покровитель Львівської Архідієцезії Римо-Католицької Церкви в Україні: біографія, культ. *Актуальні питання у сучасній науці*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 6(24). С. 1114–1127. (Серія «Історія та археологія», журнал

внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus) DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-6\(24\)-1114-1127](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-6(24)-1114-1127). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/12401/12462>.

12. Дем'янчук А. Л. Римо-католицькі святині Львова (1860–1939): Історичний огляд та аналіз. *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 6(24). С. 1152–1169. (Серія «Історія та археологія», (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-1152-1168](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-1152-1168). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/12915/12977>.

13. Дем'янчук А. Л. Святий Йосиф Більчевський, Архієпископ Митрополит Львівський Римо-Католицької Церкви (1860–1923): біографія, культ. *Актуальні питання у сучасній науці*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 7(25). С. 953–969. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus) DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-7\(25\)-953-968](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-7(25)-953-968). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/13103/13165>.

14. Дем'янчук А. Л. Святині Римо-Католицької Церкви в Україні: Базиліки Менші (1910–2024). *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 7(25). С. 1314–1327. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7\(25\)-1314-1327](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7(25)-1314-1327).

15. Дем'янчук А. Л. Сакральне мистецтво та християнська археологія щодо історії Церкви та догми у дослідженні Святого Йосифа Більчевського. *Культурологічний Альманах* 2024. № 3(11). С. 82–90. (Серія «Історія та археологія», (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.10>. URL: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/431/405>.

16. Дем'янчук А. Римо-католицькі костели Києва кінця XVIII – початку XX століття у дослідженні Кароля Іваніцького: історичний огляд. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. № 77. Т. 1. С. 157–163 (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (B9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus) DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-1-20>. URL: <https://www.aphn-journal.in.ua/77-1-2024>.

17. Дем'янчук А. Л. Святий Зигмунт Гораздовський – засновник Згромадження Сестер Святого Йосифа: біографія, культ. *Актуальні питання у сучасній науці*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 8(26). С. 1123–1136. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових

фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus) DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8\(26\)-1123-1136](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8(26)-1123-1136). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/14124/14194>.

18. Дем'янчук А. Л. Історія розвитку Римо-Католицької Церкви та стан сакрального мистецтва на землях України XVIII – першої третини ХХ століття. *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 8(26). С. 1359–1372. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8\(26\)-1359-1372](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8(26)-1359-1372). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/14608/14678>.

19. Дем'янчук А. Стан Римо-Католицької Церкви та проблеми збереження сакральних пам'яток на землях України (20–80-ті роки ХХ століття). *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 9(27). С. 1238–1252 (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)-1238-1252](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)-1238-1252). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/15334/15404>.

20. Дем'янчук А. Відновлення структур Римо-Католицької Церкви та святинь в незалежній Україні (1991–2024 рр.). *Актуальні питання у сучасній науці*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 10(28). С. 993–1006. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus) . DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10\(28\)-993-1006](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-10(28)-993-1006). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/15547/15619>.

21. Дем'янчук А. Історичні витoki та джерела інспірацій в сакральному мистецтві Римо-Католицької Церкви. *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 10(28). С. 1429–1442 (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10\(28\)-1429-1442](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10(28)-1429-1442). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/16143/16215>.

22. Дем'янчук А. Історія санктуарію Святого Антонія Падуанського у Львові. *Актуальні питання у сучасній науці*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 11(29). С. 1205–1218. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11\(29\)-1205-1218](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11(29)-1205-1218). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/16587/16659>.

23. Дем'янчук А. Л. Львівська архікатедральна базиліка Внебовзяття Пресвятої Діви Марії: історія та сакральне мистецтво. *Культурологічний Альманах* 2024. № 4(12). С. 118–126. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus)

<https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.14>.

URL:

<https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/482/454>.

24. Дем'янчук А. Сакральне мистецтво Львівської Архідієцезії: історія костелу Всіх Святих у селі Годовиця. *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 11(29). С. 1962–1975 (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11\(29\)-1962-1975](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11(29)-1962-1975). URL:

<http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/17363/17432>.

25. Дем'янчук А. Історія санктуарію Матері Божої Цариці Миру та Примирення у Більшівцях. *Актуальні питання у сучасній науці*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 12(30). С. 1221–1234. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12\(30\)-1221-1234](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12(30)-1221-1234). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/17798/17856>.

26. Дем'янчук А. Національні санктуарії Римо-Католицької Церкви в Україні. *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2024. № 12(30). С. 1480–1494 (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12\(30\)-1480-1494](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12(30)-1480-1494). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/18500>.

27. Дем'янчук А. Історія костелу Святого Йосифа (1752–1766) в Підгірцях. *Актуальні питання у сучасній науці*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2025. № 1(31). С. 1154–1166. (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-1\(31\)-1154-1166](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-1(31)-1154-1166). URL:

<http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/18864/18887>.

28. Дем'янчук А. Катедральні собори Римо-Католицької Церкви в Україні: історичний огляд. *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2025. № 4(34). С. 1891–1913 (журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4\(34\)-1891-1912](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4(34)-1891-1912). URL:

<http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/23443/23412>

29. Дем'янчук А. Історичний огляд дієцезіальних санктуаріїв Римо-Католицької Церкви в Україні. *Актуальні питання у сучасній науці*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2025. № 5(35). С.1585–1608 (Серія «Історія та археологія», журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (В9 – Історія та археологія) та міжнародної бази даних Index Copernicus). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-5\(35\)-1585-1608](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-5(35)-1585-1608) URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/issue/archive>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

30. Дем'янчук А. Л. Етичні та естетичні цінності європейського мистецтва. *Scientific and pedagogic internship «Problems and process of reforming education in the field of culture and arts area in Ukraine and EU countries» Scientific and pedagogical internship* [Проблеми та процес реформування освіти в галузі культурології та мистецтвознавства в Україні та країнах ЄС. Матеріали міжнародної наукової конференції (November 4 – Desember 13 2019). Włocławek ; Republic of Poland. P. 29–36.

31. Дем'янчук А. Л. Ранньохристиянські символи Ісуса Христа та їх значення. *International scientific and practical conference «Cultural studies and art: European development direction»: conference processing*, July 16–17, 2021. Riga ; Latvia : «Baltia Publishing», 2021. P. 130–134. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/150>. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/150/4466/9404-1>.

32. Дем'янчук А. Образ Милосердного Ісуса та його копії у Львівській архідієцезії Римо-Католицької Церкви. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference*. Vol. 2. (October 29 2021). Amsterdam. The Netherlands: European Scientific Platform. С. 100–104. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/issue/view/29.10.2021/624>.

33. Дем'янчук А. Л. Чудотворні образи Ісуса Христа та Пресвятої Діви Марії в Римо-Католицькій Церкві які мають надприродне походження. *V Correspondence International Scientific and Practical Conference «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities»* (February 17 2023). Vienna ; Austria : NGO European Scientific Platform and LLC International Centre Corporative Management. № 24. С. 815–822. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/issue/view/17.02.2023/12>.

34. Дем'янчук А. Л., Менцінський М. Т. Сакральне мистецтво України: творчий доробок Лева Дем'янчука. *V Correspondence International Scientific and Practical Conference «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences»* (March 17-th, 2023). NGO European Scientific Platform, Vinnytsia, Ukraine and LLC International Centre Corporative Management. Vienna, Austria. № 25. С. 567–574. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/issue/view/17.03.2023>. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/issue/view/17.03.2023/13>.

35. Дем'янчук А. Л. Римо-Католицькі Ордени та Згромадження в Україні. *Матеріали XLVII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку»*. *Materials of the 47-th International Scientific and Practical Conference «Modern Aspects of Modernization of Science: Status, Problems, Development Trends»* (August 7 2024). Krakow (Poland). Within the Publishing Group «Scientific Perspectives» 15 годин (0,5 кредитів ЄКТС). 07 серпня 2024 р., м. Краків (Польща.) 2014. С. 193–196. (Секція: Історія). DOI: <https://doi.org/10.52058/47>. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-47.pdf>.

36. Дем'янчук А. Переслідування Римо-Католицької Церкви на землях України в період радянської влади. *VII International Scientific and Theoretical Conference «Current issues of science, prospects and challenges»* (Sydney, Australia. October 4, 2024). Sydney, 2024. 152 p. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-04.10.2024>. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2111>.

37. Дем'янчук А. Львівська Митрополія латинського обряду під керівництвом кардинала Мар'яна Яворського (1991–2008). *Modern Aspects of Modernization of Science: Status, Problems, Development Trends: Materials of the 49-th International Scientific and Practical Conference October 7 2024*. Alicante (Spain). *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали XLIX-ї Міжнародної науково-практичної

конференції. 15 годин (0,5 кредитів ЄКТС) / за ред. І. В. Жукової, Є. О. Романенка. Аліканте (Іспанія) : ВАДНД, 07 жовтня 2024. С. 191–194. (Секція: Історія та археологія). DOI: <https://doi.org/10.52058/49>. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-49.pdf>.

38. Дем'янчук А. Роль Традиції та її значення в Римо-Католицькій Церкві. *V International Scientific and Practical Conference «Theoretical and practical aspects of modern scientific research»* (January 24 2025). «Seoul Consulting Group» (South Korea) and NGO «European Scientific Platform» (Ukraine). ЛОГОΣ. Р. 442–447. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-24.01.2025.097> URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/2676/2713>

Публікації, які частково висвітлюють результати дослідження

39. Дем'янчук А. Творення сучасної ікони: Методика, техніка, технологія. Степовик Д. *Новий ренесанс: Ікони Андрія Дем'янчука*. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2012. С. 245–254.

40. Дем'янчук А. Л. Українські інтерпретації старовинної Богородичної ікони. *Труди Київської Духовної Академії*. Київ : Київська духовна академія, 2017. № 17 (189). С. 42–49.

41. Дем'янчук А. Л. Копії ікони Богородиці «Salus Populi Romani» в Україні. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів : ЛНАМ, 2017. № 32. С. 155–177. URL: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/32_new/15.pdf (входить до наукових фахових видань України).

42. Дем'янчук А. Л. Філософські та богословські основи іконотворчості. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ : Ідея-Принт, 2020. № 1. С. 68–76. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1151>.

43. Demianchuk A., Stelmashchuk H., Babunych Y., Krotova T., Gakh I., Honcharuk O. The Ideal of Beauty and Harmony in the European Fine Art. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*. Australia : Society of Business and management, 2021. Vol. 27. Iss. 2. P. 4975–4999. (P-ISSN: 2204-1990; E-ISSN: 1323-6903). URL: <https://cibgp.com/au/index.php/1323-6903/article/view/1408>. (внесок автора у збір матеріалу та написання тексту – 85 %).

АНОТАЦІЯ

Дем'янчук А. «Сакральне мистецтво Римо-Католицької Церкви на землях України XVIII – початку XXI ст.: історико-культурний аспект». – Монографія.

Монографія на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальностями 07.00.01 – історія України, 07.00.02 – всесвітня історія. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2025.

У науковому дослідженні встановлено основні періоди розвитку, занепаду та відродження Римо-Католицької Церкви, а також стан сакрального мистецтва на землях України XVIII – початку XXI ст.

У період, який тривав до часу поділів Речі Посполитої (1772, 1793, 1795) відбувся значний розвиток сакрального мистецтва в римо-католицьких костелах і монастирях: відновлення давніх та побудова нових святинь, оздоблення інтер'єрів та екстер'єрів, виготовлення нових виробів літургійного призначення тощо. Значною мірою це було пов'язано з тим, що Римо-Католицька Церква у цей час мала великий вплив на процеси, які відбувалися в суспільстві. Однак цей вплив значно зменшився після поділів та анексії східних територій Російською імперією.

На західноукраїнських землях найбільший розвиток сакрального мистецтва простежується у XVIII – першій третині XX ст. Водночас міжвоєнний період (1918–

1939) ознаменувався інтенсивним будівництвом сакральної архітектури. У Львові (1855–1939) було споруджено 23 римо-католицьких храми. Сакральне мистецтво цього періоду характеризувалося впливом барокового стилю, поверненням до історичних архітектурних стилів (таких як неоготика, неокласицизм та необароко), а також появою нових стилістичних підходів.

У радянський період на східних землях України (1919–1941, 1944–1991) та на землях Західної України (1939–1941, 1944–1991) відбувалося переслідування Римо-Католицької Церкви та нищення пам'яток сакрального мистецтва. В цей період зруйновано сотні храмів, а ті, що вціліли використовували в господарських цілях. Радянський атеїстичний режим нищив не тільки пам'ятки сакрального мистецтва, а й переслідував людей усіх віросповідань, насамперед віруючих християн, які належали до Католицької Церкви (обох обрядів). Будівництво нових римо-католицьких храмів було суворо обмежене, а більшість перепрофільовано або зруйновано. Вціліли тільки ті святині, які були у великих містах і мали статус архітектурних пам'яток. Папа Римський Йоан Павло II 16 січня 1991 р. відновив діяльність Римо-Католицької Церкви в Україні разом з її адміністративно-територіальною структурою, що охоплює сім дієцезій. До них належать Львівська архідієцезія та шість дієцезій: Києво-Житомирська, Кам'янець-Подільська, Харківсько-Запорізька, Одесько-Сімферопольська, Луцька та Мукачівська. Після проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. розпочався період культурного та релігійного відродження. У 2007 р. за архієпископа-митрополита Львівського, кардинала Мар'яна Яворського, існувало 7 дієцезій, 804 парафії, 3 вищі духовні семінарії, 12 єпископів і близько 500 священників. Чисельність вірних становила близько 1,5 млн осіб. На землях України працювала значна кількість священників, монахів та монахинь, яким завдячуємо відродженням Римо-Католицької Церкви. Зокрема, єпископ Рафал Керницький OFMConv (1912–1995), о. др. Генрик Мосінг (1910–1999) – видатний вчений лікар-епідеміолог, о. Ян Крапан (1932–2016), а також інші заслужені представники духовенства.

Нині в Україні діючими є *сорок три санктуарії*, з яких двадцять п'ять присвячені Пресвятій Діві Марії. Два санктуарії мають статус *всеукраїнських*. Це Всеукраїнський санктуарій Матері Божої Святого Скапулярію (2011) / костел Непорочного Зачаття Пресвятої Диви Марії у Бердичеві (Житомирська обл.) та Всеукраїнський санктуарій Страстей Господніх (2017), всеукраїнська кальварія (2024) / костел Святого Флоріана у Шаргороді (Вінницька обл.). Митрополит Львівський кардинал Мар'ян Яворський у Львівській архідієцезії (1995–2008) проголосив, підтвердивши декретами, десять дієцезіальних санктуаріїв. Митрополит Львівський архієпископ Мечислав Мокшицький у Львівській архідієцезії (2008–2020) також проголосив десять санктуаріїв. Зазначимо, що костел Внебовзяття Пресвятої Диви Марії у Львові є давнім дієцезіальним санктуарієм Матері Божої Милостивої (1776) статус якому надав Львівський архієпископ Вацлав Єронім Сераковський. Центральне місце на вівтарях римо-католицьких святинь займають літургійні образи Ісуса Христа і Пресвятої Диви Марії. До найбільш відомих чудотворних образів, культ яких був розповсюджений в Україні, слід віднести ікони: Матері Божої «*Salus Populi Romani*», «*Madonna del Perpetuo Soccorso*», Матері Божої Ченстоховської, Матері Божої Милостивої, «*Mater Misericordiae*», образ Пресвятої Диви Марії *Зцілення Хворих*, а також образ Ісуса Милосердного.

У праці представлено життєвий шлях, пастирське служіння та культ покровителя Львівської архідієцезії блаженного Якова Стрепи (беатифікованого в 1910 р.), а також новітніх святих Львівської архідієцезії: святого Йосифа Більчевського – Львівського архієпископа митрополита та святого Зигмунта Гораздовського – прелата, засновника Згромадження сестер святого Йосифа (беатифікованих Папою Римським Йоаном Павлом II у 1991 р. та канонізованих Папою Римським Бенедиктом XVI у 2005 р.). Ці святі відіграли значну роль у відродженні Львівської архідієцезії, розбудові святинь, благодійній підтримці бідних, духовній формації та євангелізації дітей та молоді.

Ключові слова: історія, сакральне мистецтво, Римо-Католицька Церква, Річ Посполита, Російська імперія, Австрійська імперія, Австро-Угорська імперія, Польська Республіка, УРСР, Україна, XVIII–XXI ст.

SUMMARY

Andrii Demianchuk. «Sacred Art of the Roman Catholic Church in the Lands of Ukraine in the 18-th – Early 21st Centuries: Historical and Cultural Aspects». – Monograph.

The monograph for obtaining the academic degree of Doctor of Historical Sciences in the specialties 07.00.01 – History of Ukraine and 07.00.02 – World History. – Ivan Franko National University of Lviv. Lviv, 2025.

This scholarly study examines the main periods of development, decline, and revival of the Roman Catholic Church, as well as the state of sacred art in Ukraine from the 18th to the early 21st century. The most significant flourishing of sacred art in the lands of Western Ukraine occurred during the 18th century and the first third of the 20th century.

In the period preceding the partitions of the Polish-Lithuanian Commonwealth (1772, 1793/95), sacred art in Roman Catholic churches and monasteries experienced considerable development – including the restoration of ancient sanctuaries, the construction of new religious buildings, the decoration of interiors and exteriors, and the creation of new liturgical objects. This was largely because, during this period, the Roman Catholic Church exerted a powerful influence on social and cultural processes. However, this influence was significantly diminished following the partitions and the annexation of the eastern territories by the Russian Empire. The interwar period (1918–1939) was marked by intensive construction of sacred architecture. In Lviv alone, between 1855 and 1939, 23 Roman Catholic churches were built. The sacred art of this period was characterized by the influence of the Baroque style, a return to historical architectural styles (such as Neo-Gothic, Neoclassicism, and Neo-Baroque), as well as the emergence of new stylistic approaches.

During the Soviet period, the persecution of the Roman Catholic Church and the destruction of monuments of sacred art took place in the eastern lands of Ukraine (1919–1941, 1944–1991) and in the lands of Western Ukraine (1939–1941, 1944–1991). During this period, hundreds of churches were destroyed, and those that survived were used for economic and other non-religious purposes. The Soviet atheist regime not only eradicated monuments of sacred art but also persecuted people of all faiths, with particular repression directed against Christians belonging to the Catholic Church (both Latin and Eastern rites). The construction of new Roman Catholic churches was strictly limited, and most existing churches were either demolished or converted for secular use. Only those

churches located in large cities and recognized as architectural monuments were somewhat more fortunate in terms of preservation. On January 16, 1991, Pope John Paul II reinstated the activity of the Roman Catholic Church in Ukraine, together with its administrative and territorial structure, which encompasses seven dioceses. These consist of the Archdiocese of Lviv and six dioceses: Kyiv-Zhytomyr, Kamianets-Podilskyi, Kharkiv-Zaporizhzhia, Odesa-Simferopol, Lutsk, and Mukachevo. Following the proclamation of Ukraine's independence on August 24, 1991, a period of cultural and religious revival commenced. In 2007, under the leadership of the Metropolitan Archbishop of Lviv, Cardinal Marian Jaworski, the Roman Catholic Church in Ukraine consisted of the seven dioceses, 804 parishes, three major seminaries, 12 bishops, and approximately 500 priests. The number of faithful was estimated at 1.5 million. Many priests, monks, and nuns contributed to the revival of the Roman Catholic Church in Ukraine. Among them were Bishop Rafał Kiernicki, OFMConv (1912–1995), Father Dr. Henryk Mosing – an outstanding physician and epidemiologist, Father Jan Krapan (1932–2016), as well as other distinguished members of the clergy.

Currently, there are forty-three active sanctuaries in Ukraine, twenty-five of which are dedicated to the Blessed Virgin Mary. Two sanctuaries hold the status of national sanctuaries. These are: the National Sanctuary of Our Lady of the Holy Scapular (established in 2011), located in the Church of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary in Berdychiv (Zhytomyr region), and the National Sanctuary of the Passion of the Lord (established in 2017), designated as the national Calvary (2024), located in the Church of Saint Florian in Sharhorod (Vinnytsia region). The Metropolitan Archbishop of Lviv, Cardinal Marian Jaworski, during his tenure in the Lviv Archdiocese (1995–2008), proclaimed and confirmed by decrees, ten diocesan sanctuaries. His successor, Metropolitan Archbishop of Lviv Mieczysław Mokrzycki, also proclaimed ten sanctuaries in the Lviv Archdiocese during the years 2008–2020. It should be noted that the Church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Lviv has been an ancient diocesan sanctuary of Our Lady of Grace (since 1776), a status granted by the Archbishop of Lviv, Waław Hieronim Sierakowski. In Roman Catholic shrines, the central place on the altars is occupied by liturgical images of Jesus Christ and the Blessed Virgin Mary. Among the most renowned miraculous images, whose veneration spread throughout Ukraine are the icons of: Our Lady Salus Populi Romani, Madonna del Perpetuo Soccorso (Our Lady of Perpetual Help), Our Lady of Częstochowa, Our Lady of Grace (Mater Misericordiae), the Blessed Virgin Mary Health of the Sick, as well as the image of the Merciful Jesus.

This study presents the life path, pastoral ministry, and cult of the patron of the Lviv Archdiocese, Blessed Jakub Strzeń (beatified in 1910), as well as the modern saints of the Lviv Archdiocese: Saint Józef Bilczewski – Archbishop Metropolitan of Lviv, and Saint Zygmunt Gorazdowski — prelate and founder of the Congregation of the Sisters of Saint Joseph (both beatified by Pope John Paul II in 1991 and canonized by Pope Benedict XVI in 2005). These saints played a significant role in the revival of the Lviv Archdiocese, the building of sacred sites, charitable support for the poor, and the spiritual formation and evangelization of children and young people.

Keywords: history, sacred art, Roman Catholic Church, Polish–Lithuanian Commonwealth, Russian Empire, Austrian Empire, Austro-Hungarian Empire, Republic of Poland, Ukrainian Soviet Socialist Republic (Ukrainian SSR), Ukraine, 18th–21st centuries.

Підписано до друку 17.09.2025 Формат 60x90/16.

Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».

Ум. друк. арк. 2. Тираж 100 пр.

Видавець та виготовлювач:

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи.

Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.